

Fylogeneze a diverzita vyšších rostlin

Vyšší rostliny: vznik a hlavní znaky

Petr Bureš

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Vyšší rostliny: „laickýma očima“

Co k nim patří?

„land plants“ = suchozemské rostliny

mechorosty

hlevíky
jatrovky
mechy

kaprad'orosty

plavuně

nahosemenné

krytosemenné

Jak jsou velké?

Velikostní variabilita vyšších rostlin

od mm (na hladině plovoucí *Wolffia* příbuzná okřešků)
po desítky metrů (gigantické jehličnany čel. *Taxodiaceae*).

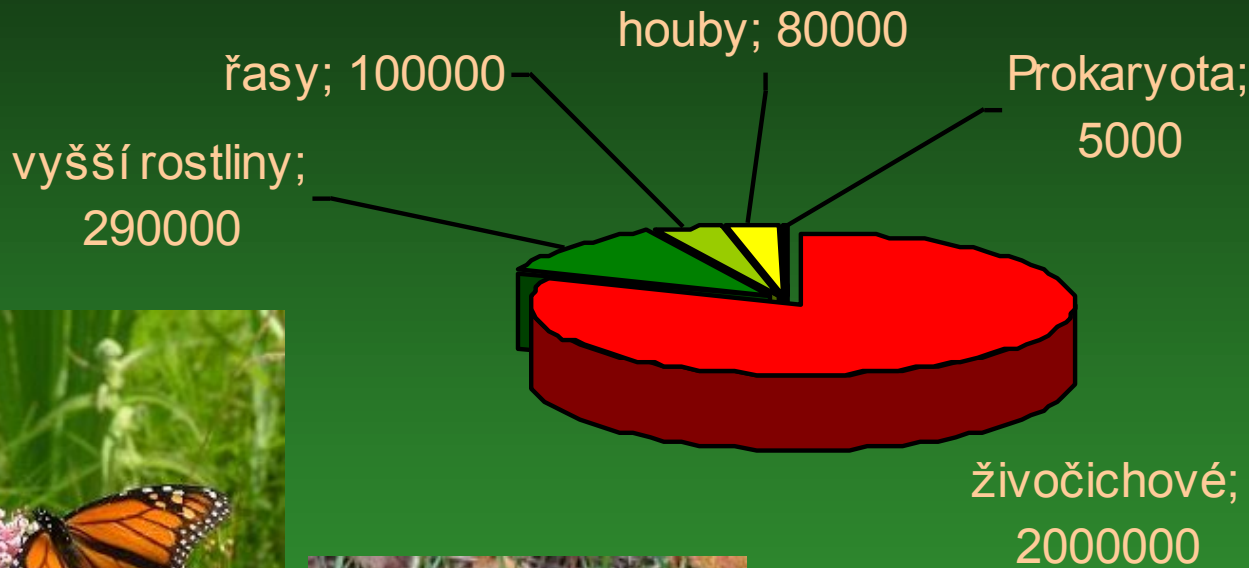
General Sherman největší sekvojový strom (*Sequoiadendron giganteum*) roste v Sequoia National Park v Kalifornii.
v = 83,8 m, průměr kmene = 7,7 m, objem = ca 1487 m³, věk = 2300 – 2700 let.

Wolffia columbiana (Araceae)

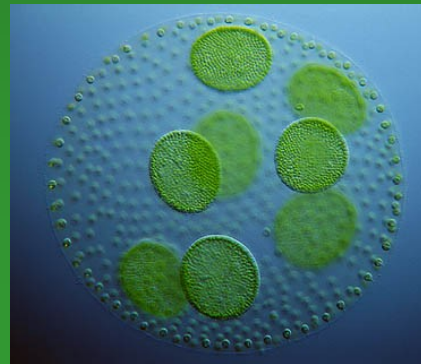

Kolik jich je ?

Druhová diverzita vyšších rostlin: po živočiších nejbohatší
- asi 290 tisíc druhů.

**velmi
hrubé
odhady,
omezené
úrovni
poznání !**

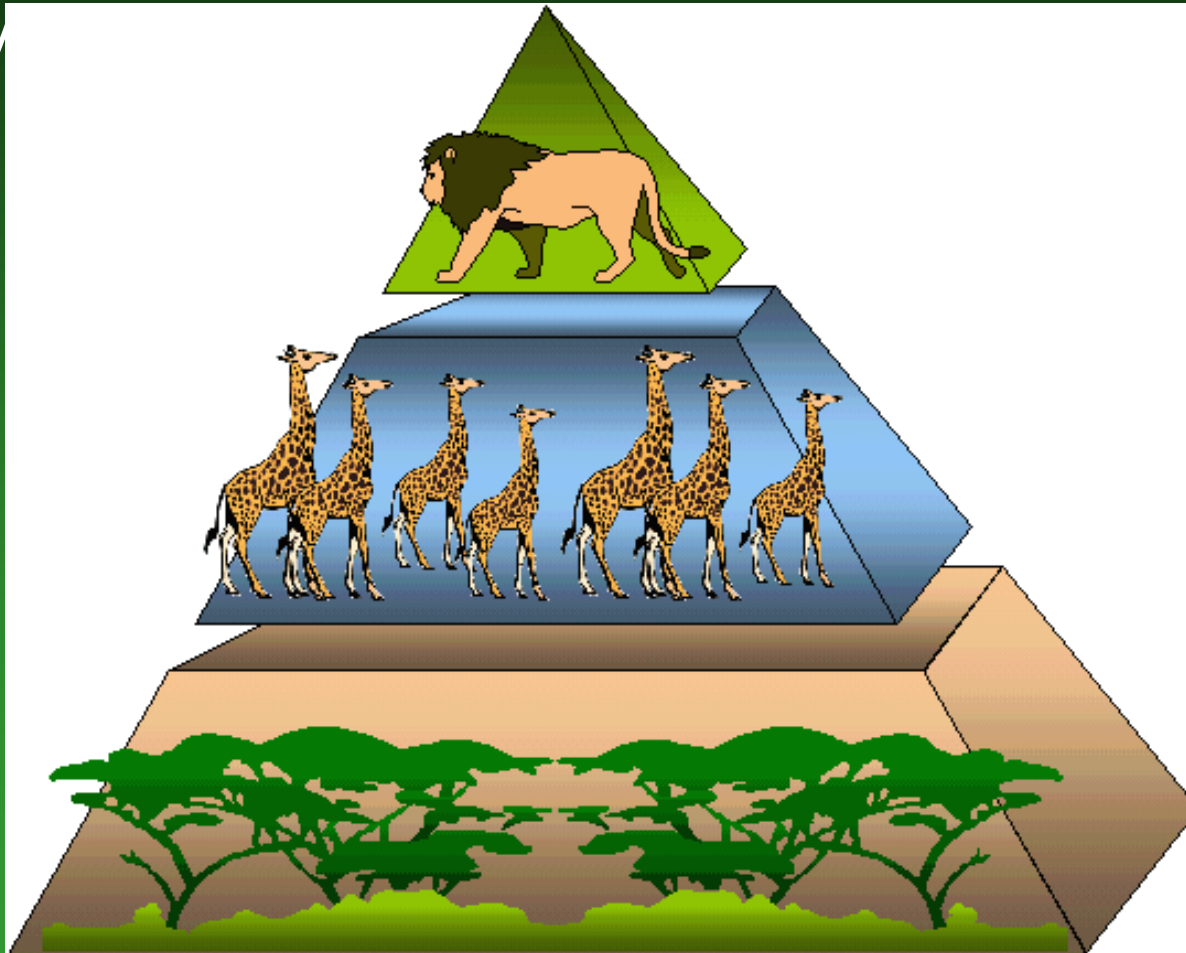
Vztah k ostatním živým organizmům

Hmotnostní podíl na biomase: oproti živočichům mnohem vyšší. Vyšší rostliny tvoří kostru většiny ekosystémů zemského povrchu.

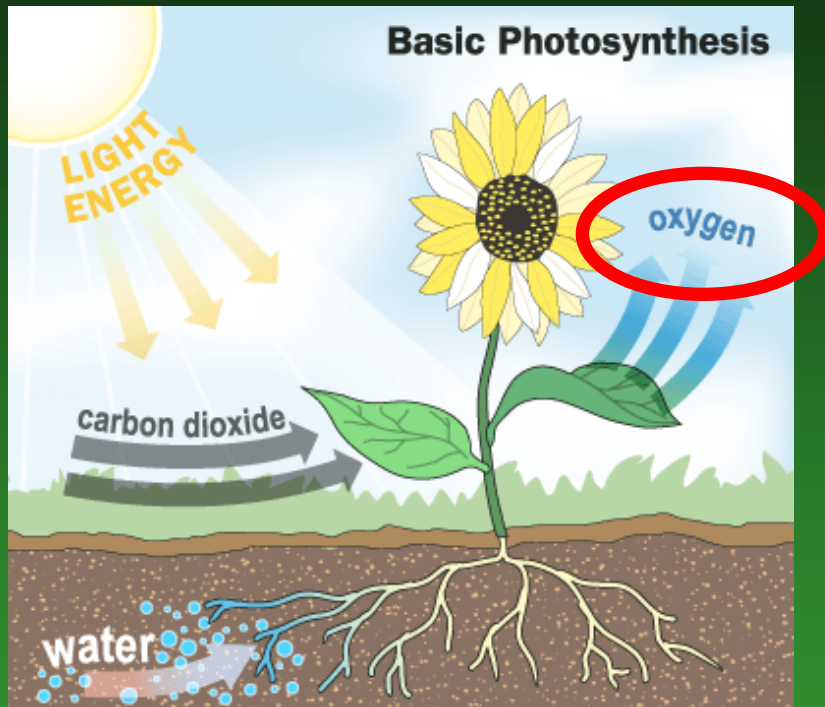
Vztah k ostatním živým organizmům

Základna potravní pyramidy. Vyšší rostliny tvoří zdroje potravy býložravců, člověka a dalších členů potravní pyramidy

Vztah k ostatním živým organizmům

Podíl vyšších rostlin na **tvorbě kyslíku** v atmosféře je zásadní.

Na druhé straně vzrůst podílu kyslíku v atmosféře, vlivem řas a sinic, byl limitujícím faktorem terestrializace a tedy i vzniku vyšších rostlin a diverzifikace terestrických živočichů, především obojživelníků, plazů, savců a hmyzu.

Význam pro člověka

Vyšší rostliny měly klíčovou roli ve vývoji lidské civilizace.

Vyšší rostliny: fylogenetické postavení

Rostliny ve stromu života

Strom života má tři imperia

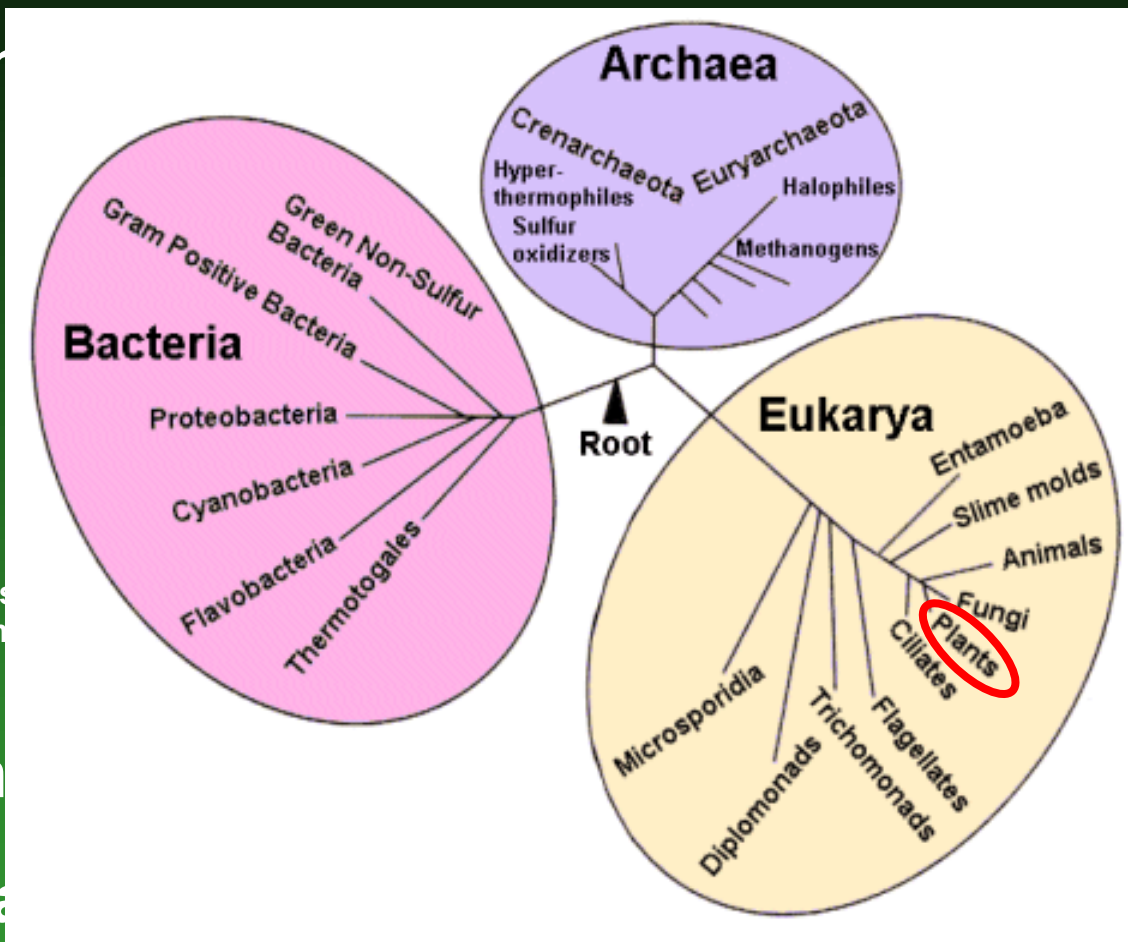
1. *Bacteria*

2. *Archaea*

3. *Eukarya*

Membránami ohraničené organely:
mitochondrie, Golgiho aparát,
endoplazmatické retikulum a jádro s chromosomy
nuleoproteinovými strukturami organizujícím
během mitózy

Rostliny (vč. vyšších
patří do imperia *Eukarya*

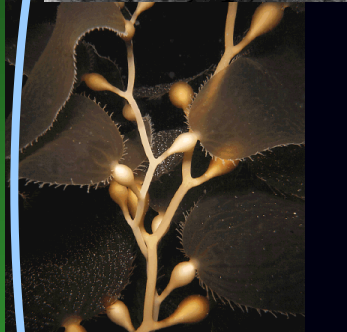
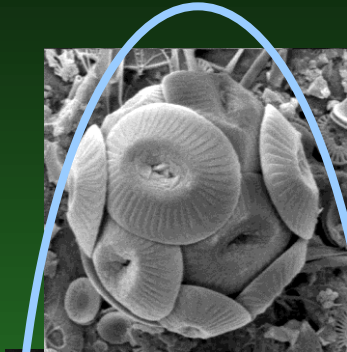
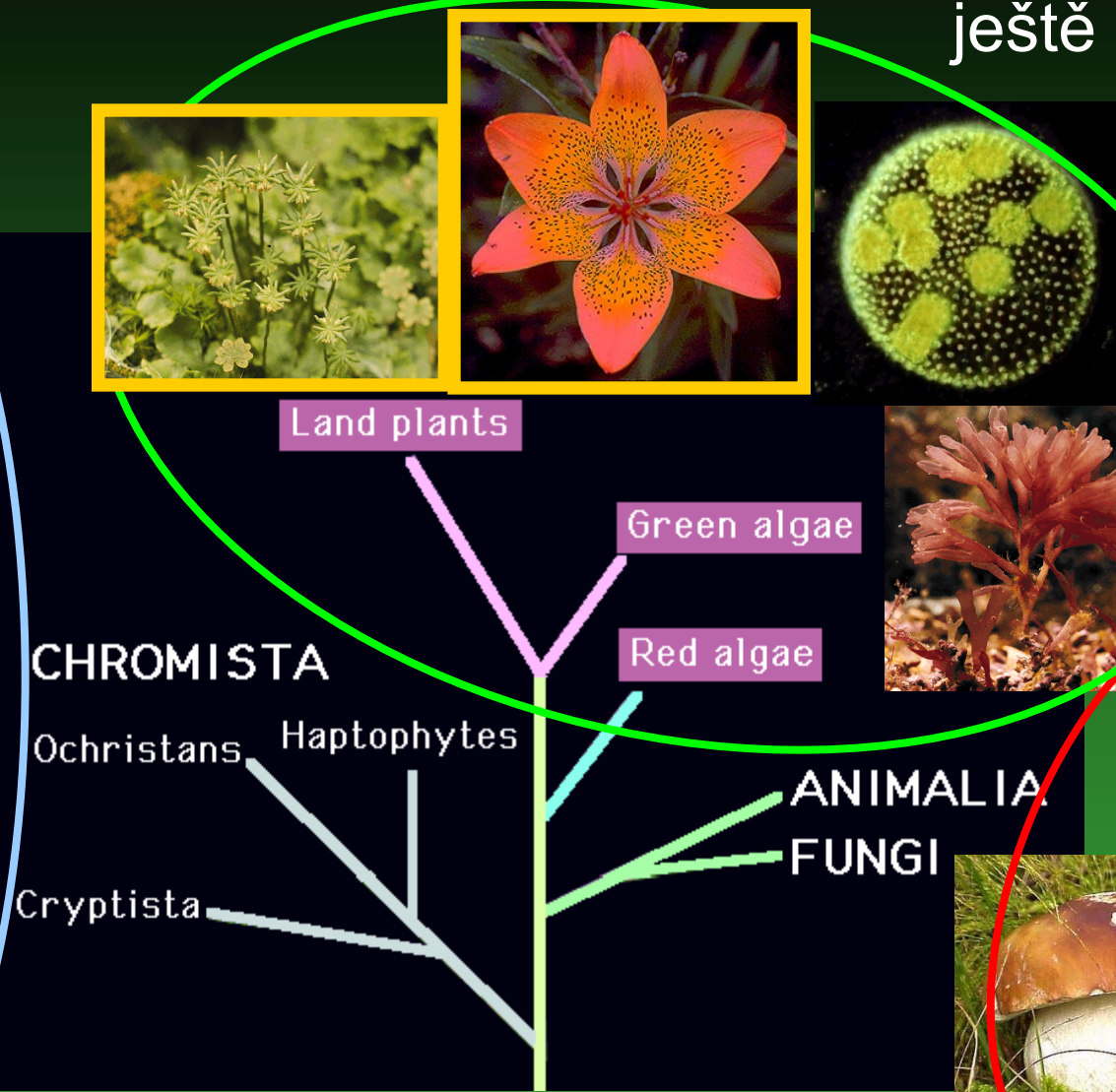

Spolu se zelenými řasami, ruduchami a glaukofyty patří vyšší rostliny do říše *Plantae*

Imperium *Eukarya*, eukaryotní část stromu života, zahrnuje ještě další říše

Říše *Chromista*

Říše *Plantae*

skrytěnky, zlativky, hnědé řasy, rozsivky, ...

Další 3 říše: *Amoebozoa*, *Rhizaria*, *Excavata*

Říše *Opistoconta*

houby, živočichové

Kdy vznikly rostliny?

Gigantické jednobuněčné řasy poprvé možná již před 2,1 mld. let ve starším proterozoiku

Science 10 July 1992:
Vol. 257 no. 5067 pp. 232-235
DOI: 10.1126/science.1631544

[< Prev](#) | [Table of Contents](#) | [Next >](#)

Megascopic eukaryotic algae from the 2.1-billion-year-old neogaunee iron-formation, Michigan

TM Han and B Runnegar

Grypania = nejstarší fosílie řas ?

Recentní gigantické jednobuněčné zelené řasy *Acetabularia* a *Caulerpa*

Kdy vznikly rostliny?

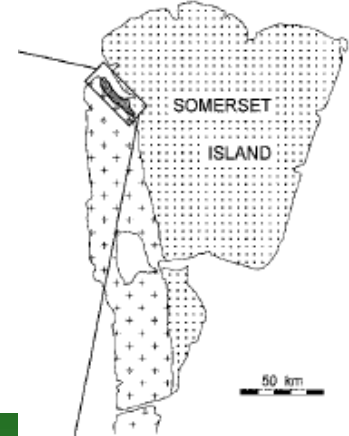
Multicelulární řasy poprvé před 1,2 mld. let

Paleobiology, 26(3), 2000, pp. 386–404

Bangiomorpha pubescens n. gen., n. sp.: implications for the evolution of sex, multicellularity, and the Mesoproterozoic/Neoproterozoic radiation of eukaryotes

Nicholas J. Butterfield

Abstract.—Multicellular filaments from the ca. 1200-Ma Hunting Formation (Somerset Island, arctic Canada) are identified as bangiacean red algae on the basis of diagnostic cell-division patterns. As

stř.
proterozoikum

Recentní *Bangia*
(*Rhodophyta*)

FIGURE 3. *Bangiomorpha pubescens* n. gen., n. sp. Thin-section identification and England Finder coordinates appear in parentheses. A, HUPC 63000 (HUST-1P, M-32). B, HUPC 62995 (HUST-1Q, O-45), paratype; note the hierarchically paired cells reflecting diffuse transverse intercalary cell division. C, HUPC 63001 (HUST-1Q, P-25); note the multiserial portions of the filament, unaccompanied by filament expansion; scale as for A.

Fylogenetický vztah k ostatním rostlinám

říše *Plantae* (*Archaeplastida*)

podříše *Biliphytobionta*

oddělení *Glaucophyta*
oddělení *Rhodophyta*

Sesterská
k zeleným
rostlinám

podříše *Viridaeplantae* - zelené rostliny

vývojová linie: *Chlorophytae* - zelené řasy

vývojová linie: *Streptophytae*

vývojová větev *Charophytae* - parožnatky

vývojová větev *Bryophytae* - mechorosty

vývojová větev *Cormophytae* - cévnaté rostliny

Vyšší rostliny zahrnují dvě vývojové větve v podříši *Viridaeplantae*

Fylogenetický vztah k ostatním rostlinám

říše *Plantae* (*Archaeplastida*)

podříše *Biliphytobionta*

podříše *Viridaeplantae* (=Chlorobionta) - zelené rostliny

zelené řasy + parožnatky + vyšší rostliny

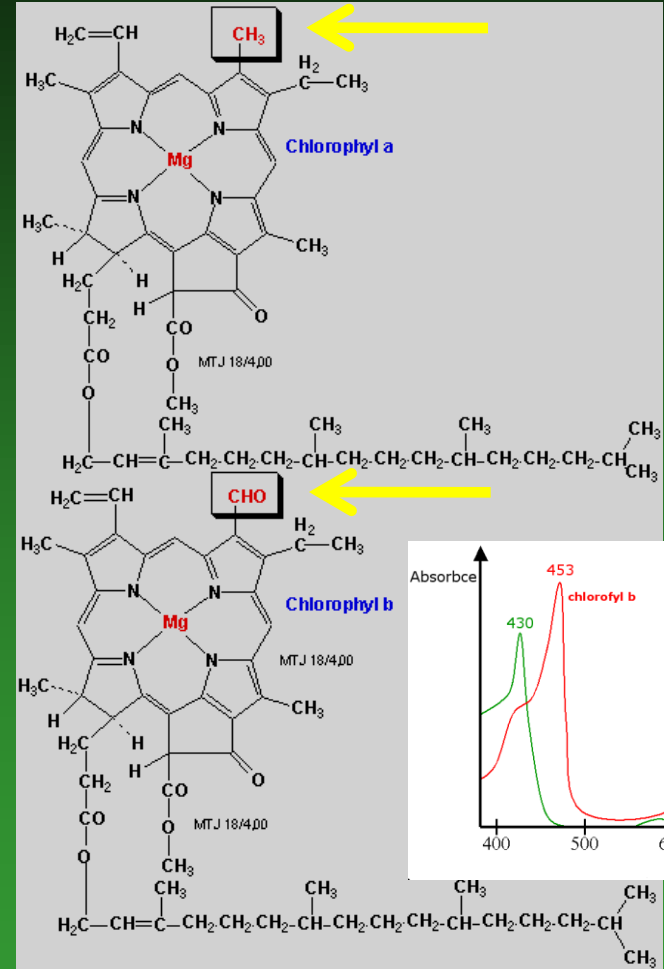
**hlavní znaky: (1) stavba chloroplastu,
(2) zásobní a stavební polysacharidy,
(3) rodozměna**

Vyšší rostliny zahrnují dvě vývojové větve v podříši *Viridaeplantae*

podříše *Viridaeplantae*

Vedle chlorofylu a navíc také (1) chlorofyl b (nikoli c, d nebo jen a)

Výjimku tvoří nečetní paraziti, u nichž mohou tato barviva chybět

podříše *Viridaeplantae*

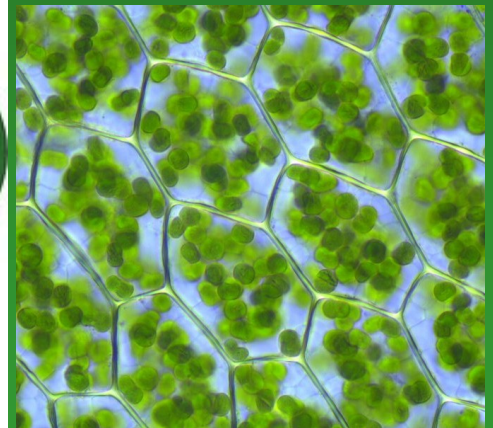
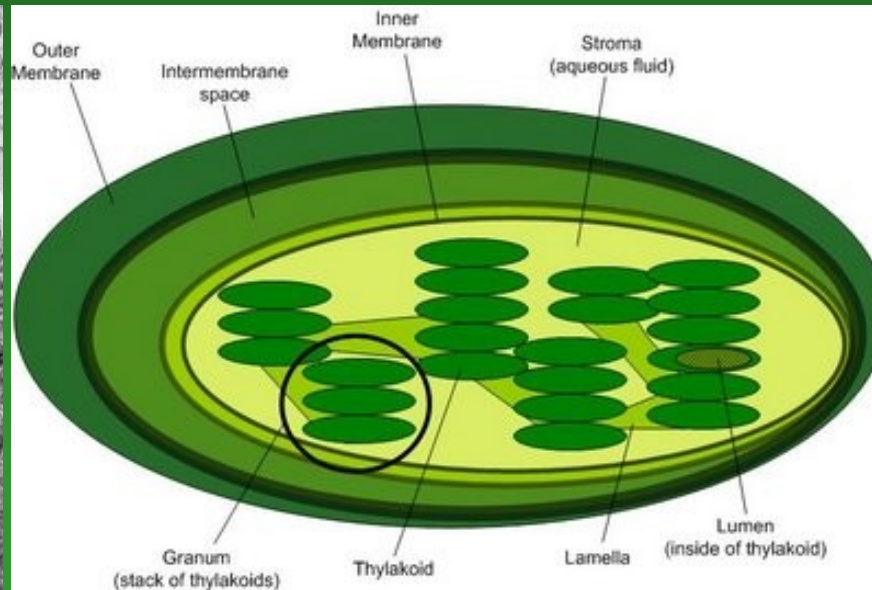
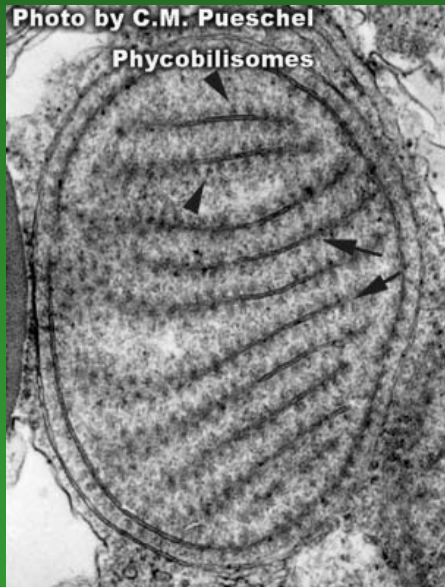
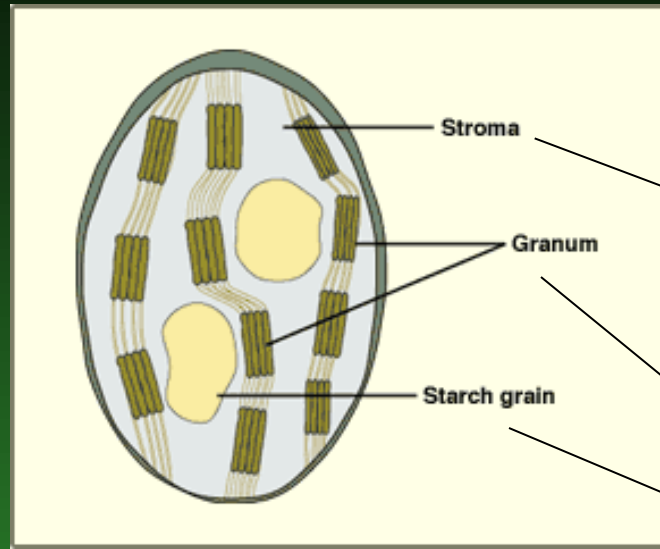
Chloroplasty obsahují

(2) škrobová zrna,

(3) tylakoidy vytvářející lamely a grana (10–100/chloroplast)

(4) NEmají fykobilizomy

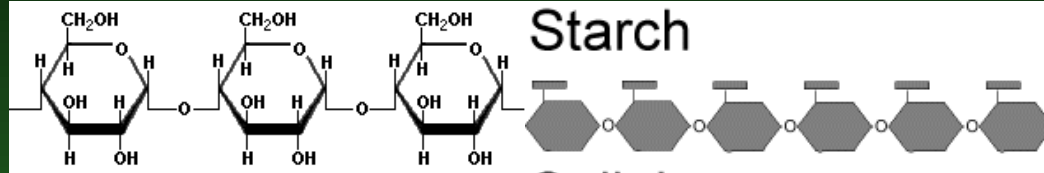
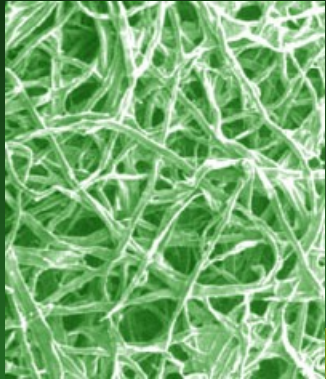
(= kulovité bílkoviny na povrchu tylakoidů u ruduch, glaukofytů, popř. sinic)

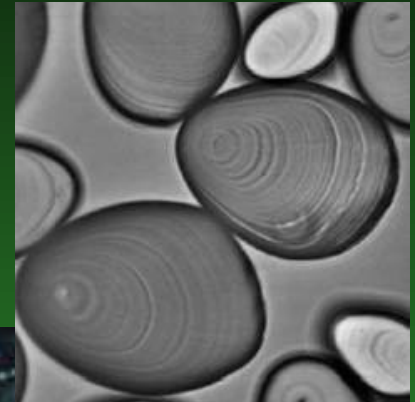
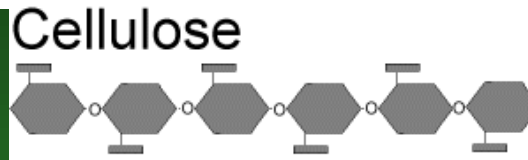
5 μ m

podříše *Viridaeplantae*

Polysacharidy: (5) celulóza – tvořící mikrofibrilární strukturu (tl. 3 nm) buněčné stěny a (6) škrob – hlavní zásobní polysacharid

U škrobu glukóзовé jednotky spojeny vazbou v alfa 1,4 pozici u celulózy pak v beta 1,4 pozici

Celulózní exoskelet buňky = preadaptace na mnohobuněčnost a terrestrializaci !!!

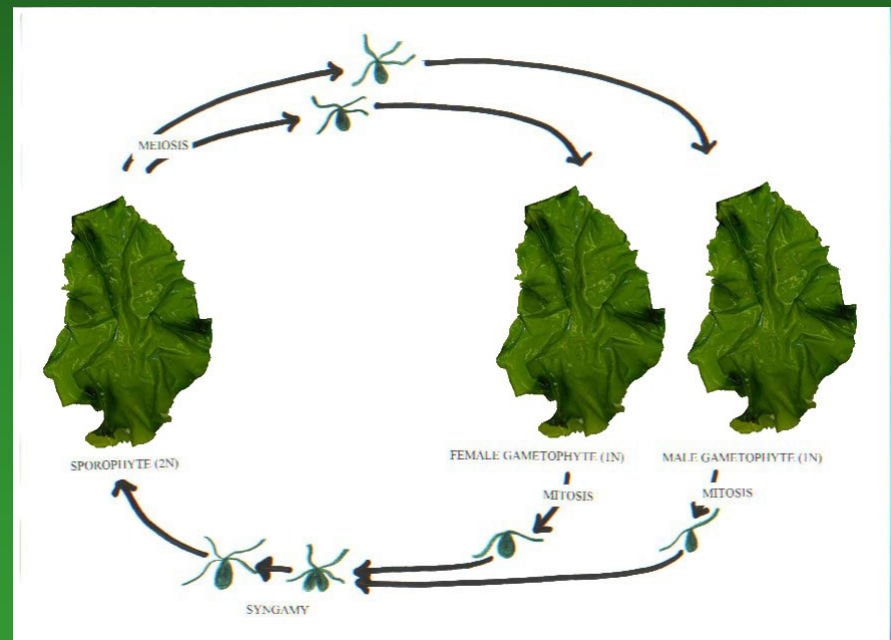
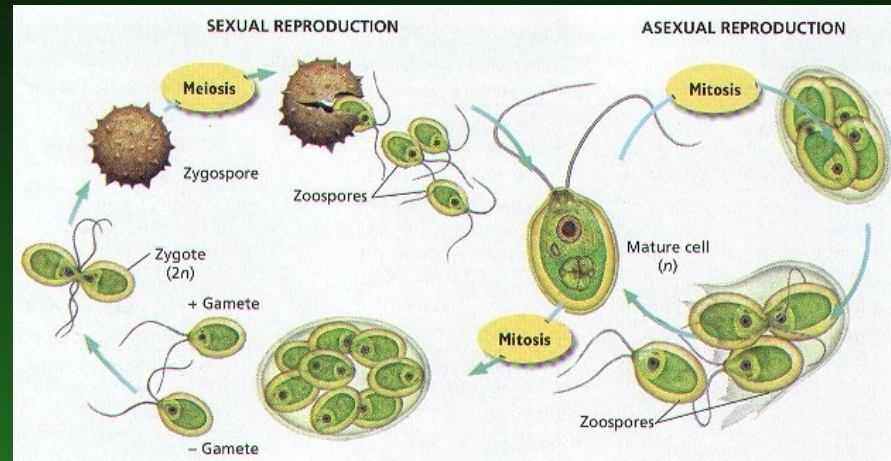
podříše *Viridaeplantae*

(7) Mají rodozměnu

gamety - stejnocenné
- různé velikosti

- volné
- oosféra chráněna v archegoniu (ve streptophytní linii)

zygota - vytvoří zygospóru s následnou meiozou,
- vytvoří diploidní stélku

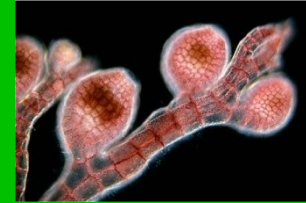

Fylogenetický vztah k ostatním rostlinám

říše *Plantae* (*Archaeplastida*)

podříše *Biliphytobionta*

oddělení *Glaucophyta*
oddělení *Rhodophyta*

podříše *Viridaeplantae* - zelené rostliny

vývojová linie: Chlorophytae - zelené řasy

vývojová linie: *Streptophytae*

parožnatky + vyšší rostliny

specifický průběh (1) mitózy, (2) cytokinéze i (3) rodozměny

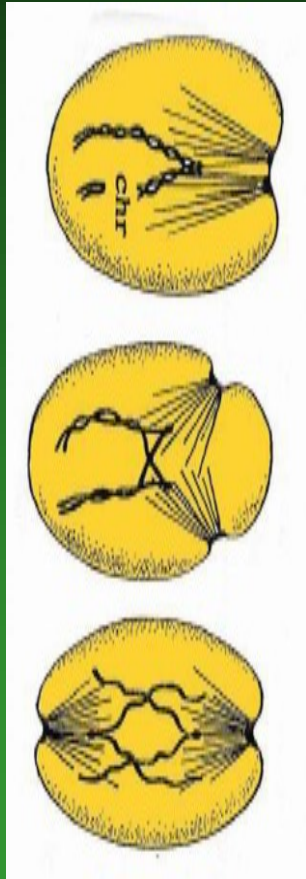
(4) plasmodesmy

Vyšší rostliny zahrnují dvě vývojové větve v podříši *Viridaeplantae*

vývojová linie: *Streptophytae*

(1) Otevřená mitóza

uzavřená
pleuromitóza

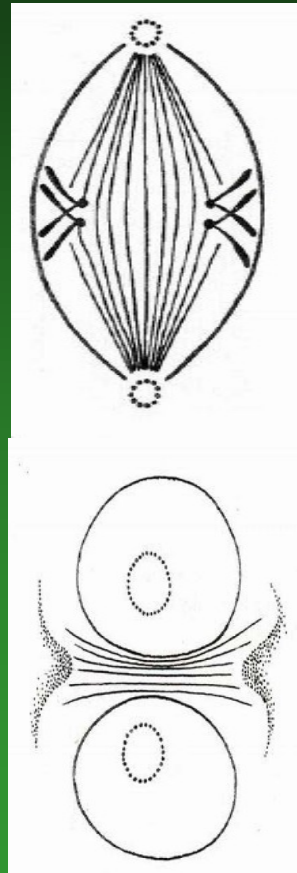

Prasinophyceae,
Ulvophyceae,

jaderná
membrána
zůstává
při mitóze
zachovaná

částečně otevřená
ortomitóza

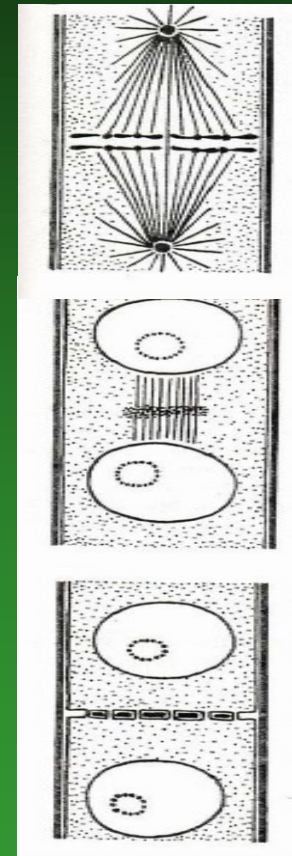
Chlorophyta

polární
okénka s
centriolami

fycoplast

otevřená
ortomitóza

Charophyceae a vyšší
rostliny

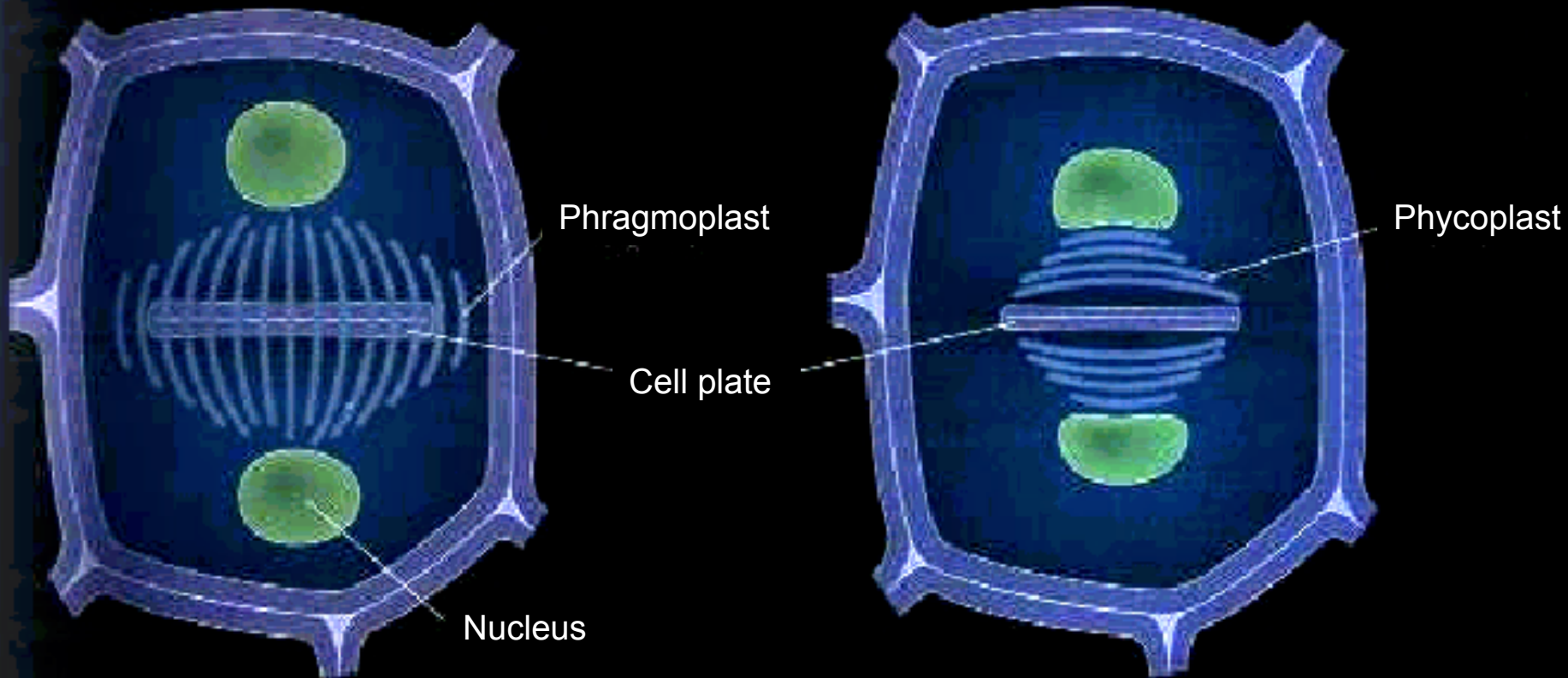
jaderná
membrána
se rozpouští
na počátku
mitózy

fragmoplast

buněčná
destička

vývojová linie: *Streptophytae*

Během cytokinéze se tvoří (2) fragmoplast

Fykoplast a fragmoplast = odlišně orientované mikrotubulární systémy, při cytokiněze se podílejí na vzniku buněčné stěny fykoplast - mikrotubuly kolmo na spojnici dceřinných jader; fragmoplast - mikrotubuly souběžně se spojnici dceřinných jader

vývojová linie: *Streptophytae*

(3) Oogamie = samičí gameta - oosféra je nepohyblivá, samčí je menší a pasivně nebo aktivně se k oosféře dostává.

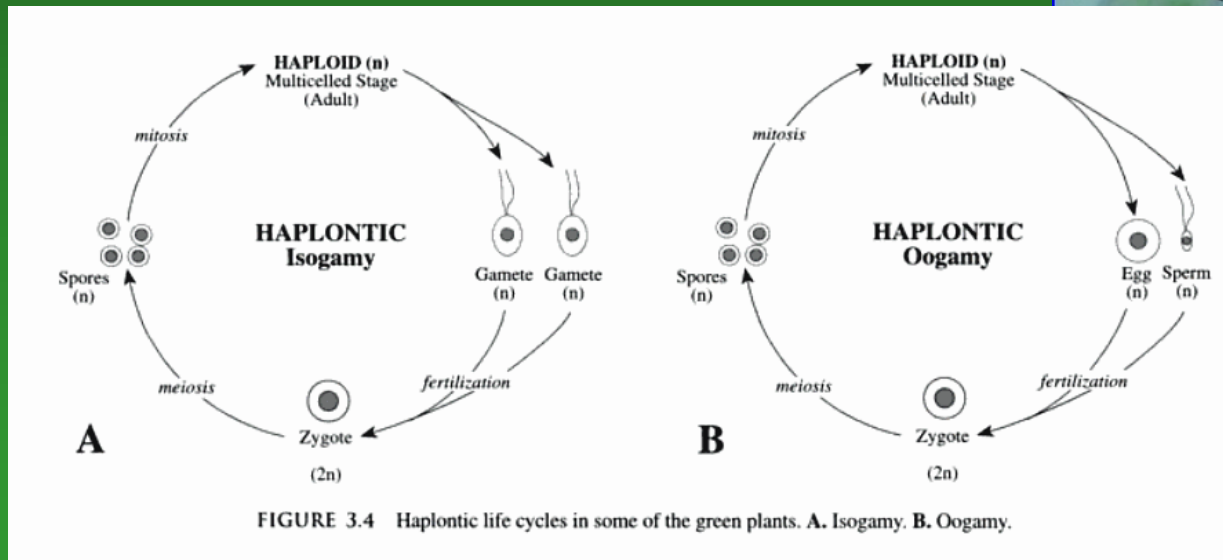
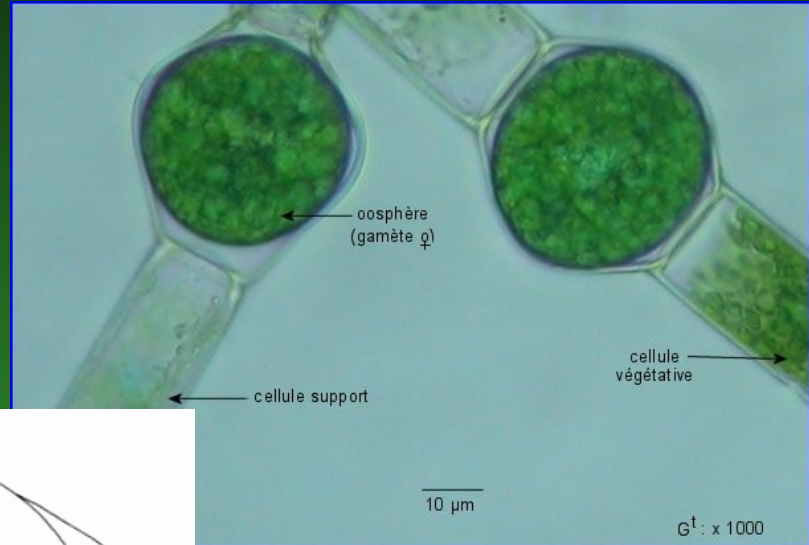

FIGURE 3.4 Haplontic life cycles in some of the green plants. A. Isogamy. B. Oogamy.

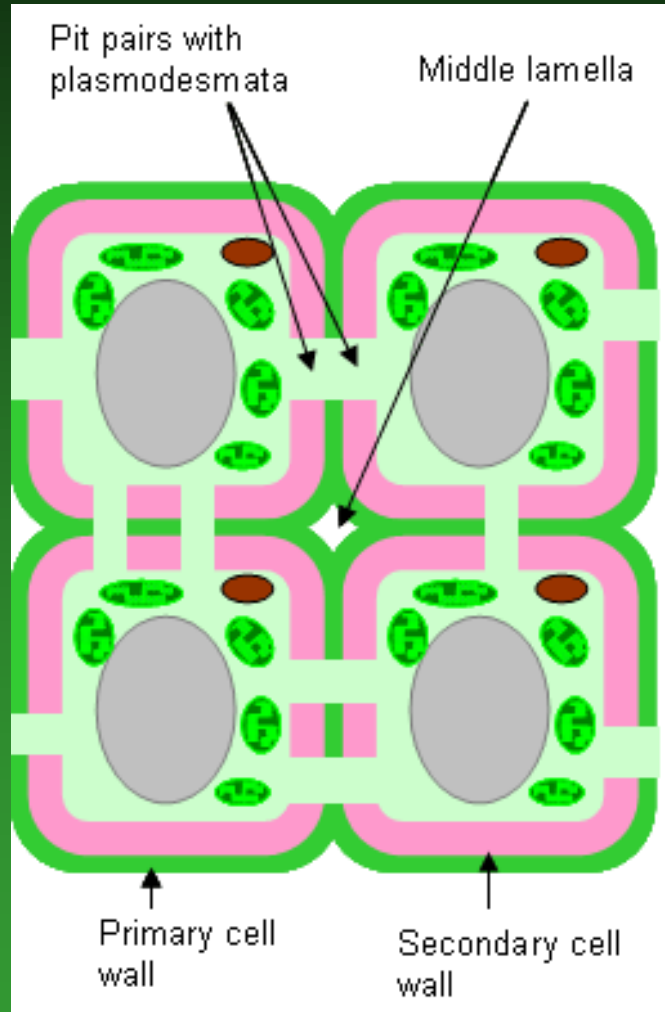
Oogamie se nezávisle vyvinula i v jiných skupinách řas nebo u živočichů

vývojová linie: *Streptophytae*

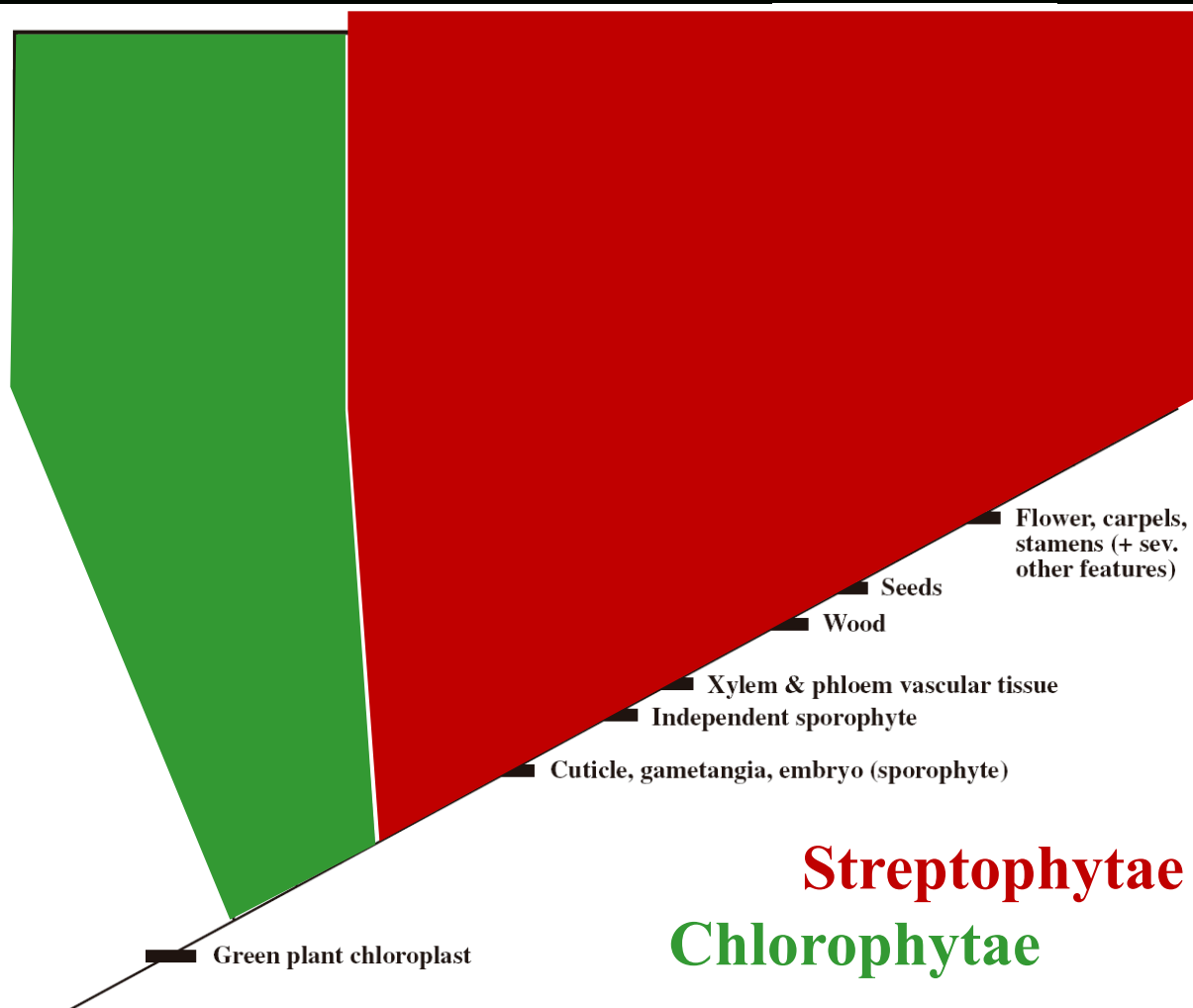
(4) plasmodesmata

Nejde jen o pasivní otvory. Průchod látek jimi je aktivně regulován.
Prochází jimi také endoplazmatické retikulum.

Chlorophytae

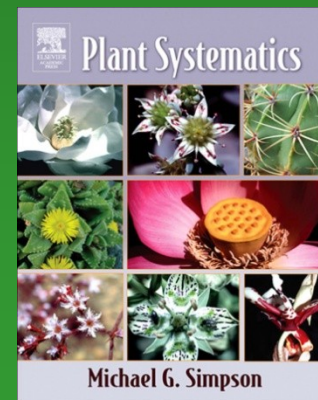
různorodá skupina od jednobuněčných bičíkatých i bezbičíkatých řas, řas tvořících pohyblivé i nepohyblivé kolonie, vlákna i složité stélky ve slaných i sladkých vodách popř. na vlhkých stanovištích i na souši

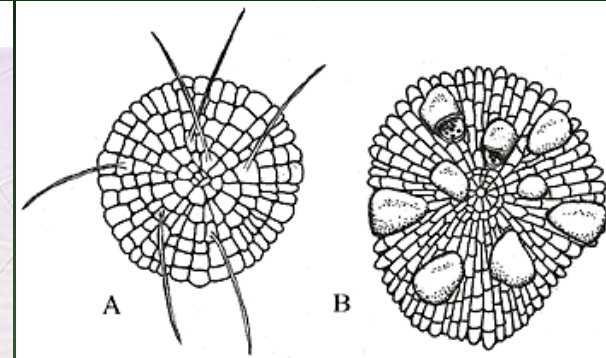
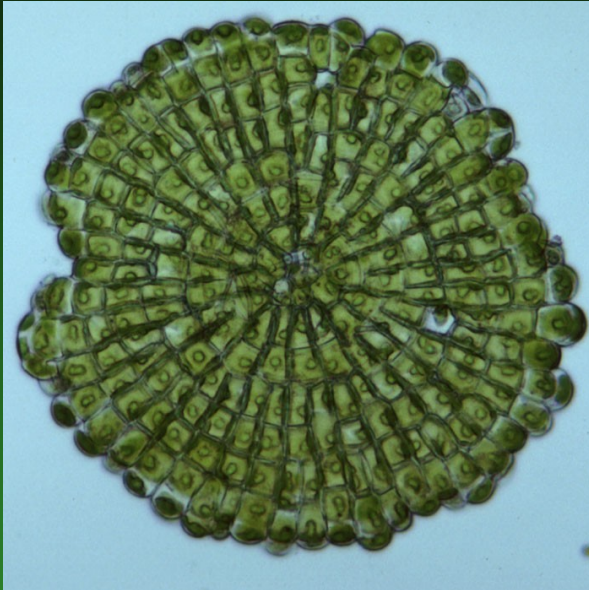
Streptophytae
Chlorophytae

FIGURE 1.3 Simplified cladogram (evolutionary tree) of the green plants, illustrating major extant groups and evolutionary events (or apomorphies, hash marks). *Embryophytes are treated as plants in this book.

Chlorophytae je parafyletická skupina
Streptophytae je monofyletická skupina

Sesterská skupina vyšších rostlin = *Coleochaetales* = řád třídy *Charophyceae*

Recentní *Coleochaete* a silurská *Parka*

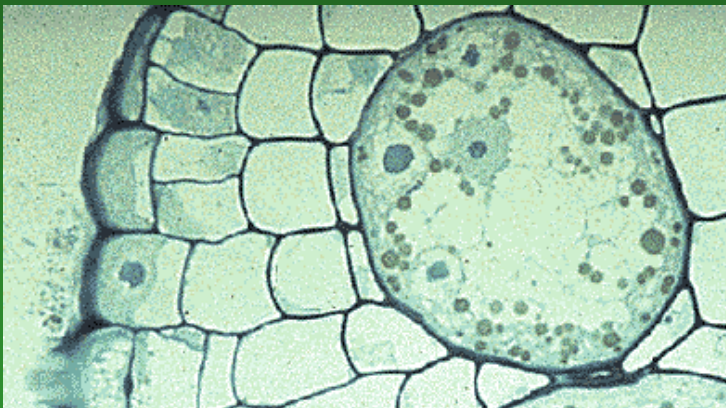
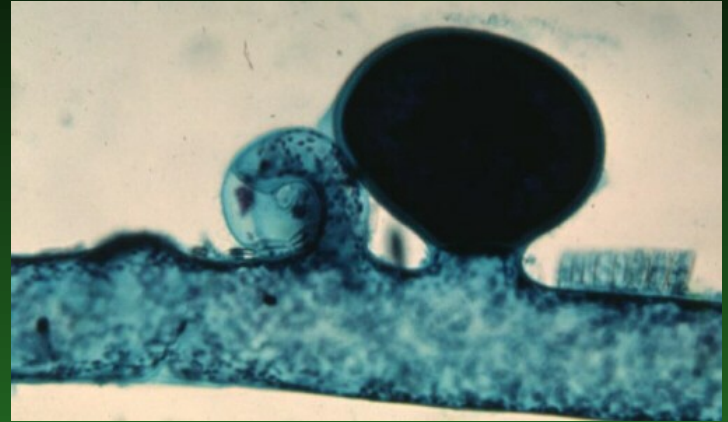
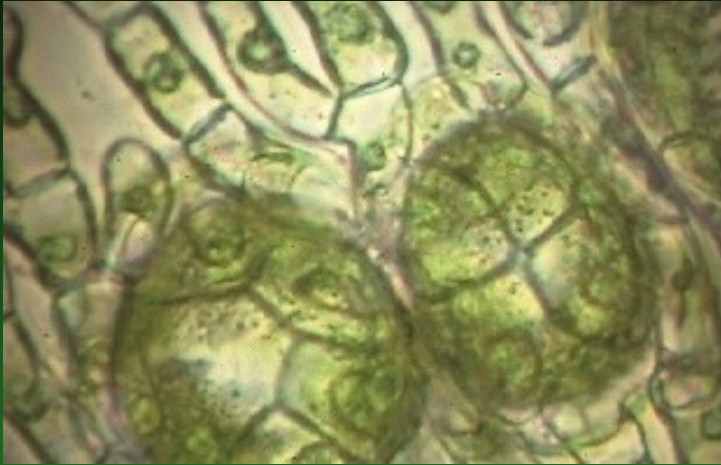
Coleochaete

játrovka *Riccia*

Coleochaete - ploché terčíkovité přisedlé stélky. Z vegetativních buněk trčí chlup s pomalu rotujícím chloroplastem uvnitř (jedna otočka za dvě minuty).

Sesterská skupina = *Coleochaetales*

Dvoubičíkaté spermatozoidy z antheridií zachyceny v zúžené části lahvicovitého oogonia. Zvětšená zygota obalena vlákny z okolních buněk přezimuje jako sporokarp; na jaře se rozdělí na 16-32 zoospor a ty vyrostou do nových stélek. Připomíná to poněkud redukovaný sporofyt v životní cyklu jätrovek (vpravo dole).

Sesterská skupina = *Coleochaetales*

V současnosti řád *Coleochaetales*

ca 15 druhů rostoucích hlavně na povrchu sladkovodních rostlin.

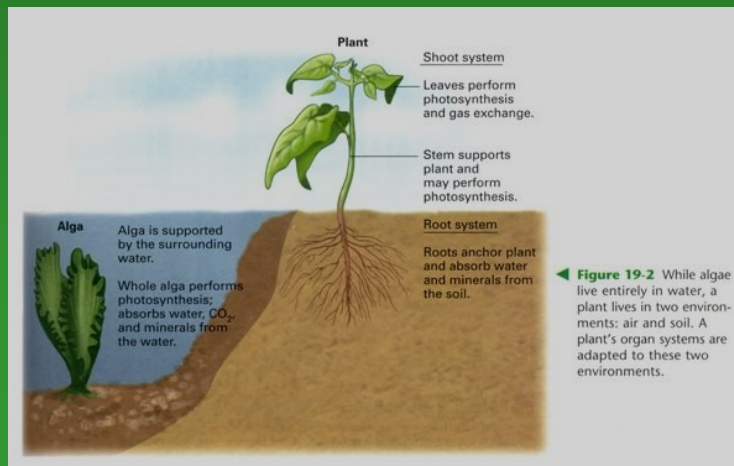
O blízkosti k vyšším rostlinám svědčí zejména:

1. Jen u *Coleochaete* v rámci *Charophyt* zůstává zygota na mateřské rostlině (ve sporokarpu) a prodělává zde následný vývoj až po vznik spór podobně jako sporofyt mechorostů
2. Morfologická podobnost ve stavbě stélky, např. u *Coleochaete orbicularis*, a stélky frondózních jätrovek
3. Sekvenční podobnost molekulárních evolučních markerů *Coleochaete* a jätrovek

vznik vyšších rostlin =
terrestrializace =
= rostliny se adaptovaly na
souš

Rostliny na souš nepřešly, nýbrž
se tam, nikoli vlastní vinou, ocitaly. K
přežívání docházelo na stanovištích s
periodickým zaplavováním v
pobřežních zónách.

Vyšší rostliny:

Podmínky terestrializace

(podmínky kolonizace souše rostlinami)

Copyright © Walter Myers

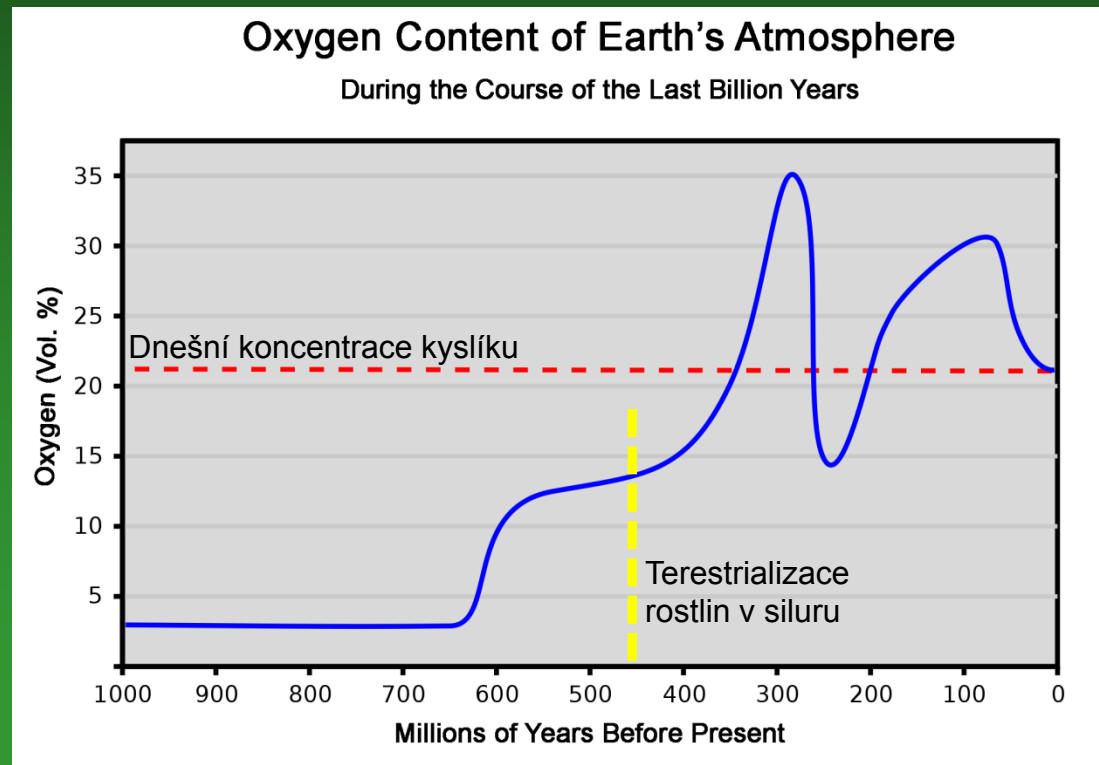
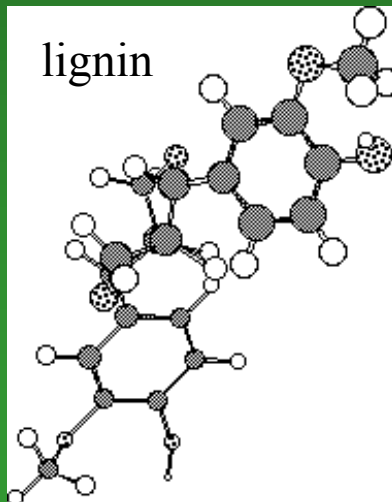

Podmínky terestrializace

(1) Dosažení vyšší koncentrace atmosférického O₂

Umožnilo to biosyntézu ligninu – základního prvku oporných a vodivých pletiv rostlin

Kyslík vytvořily fotosyntézou sinice

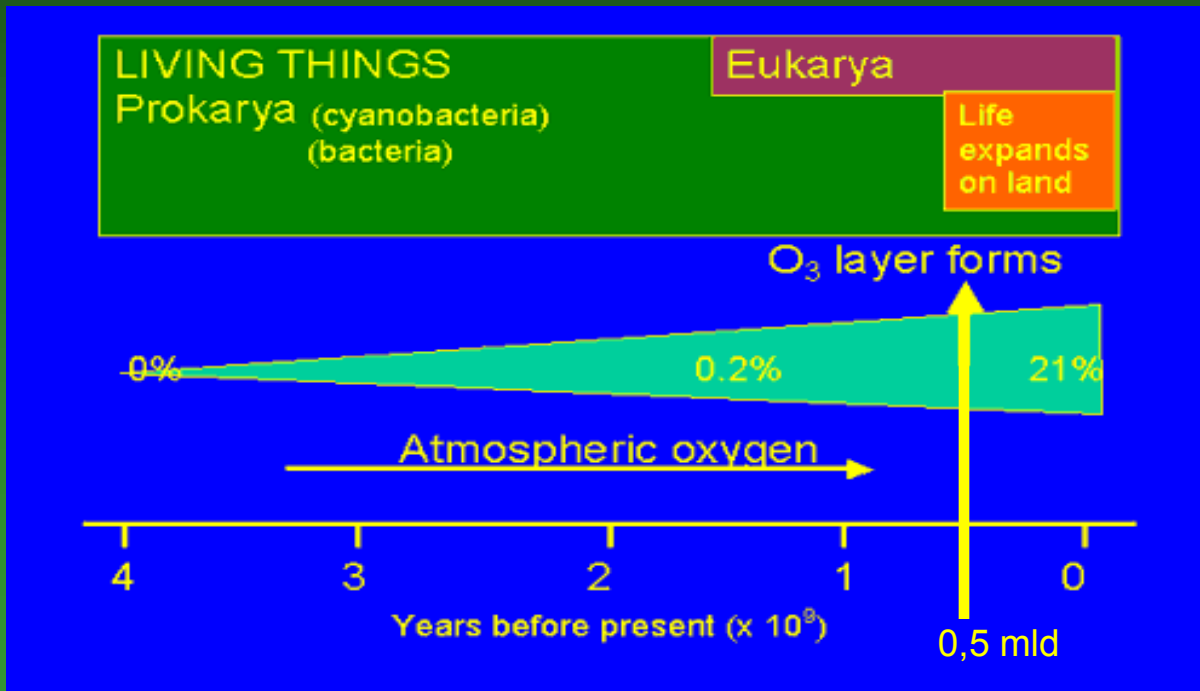
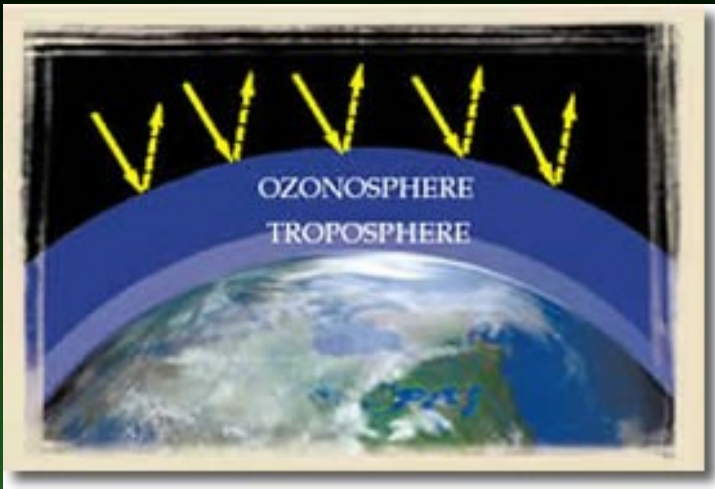

Podmínky terestrializace

(2) vytvoření ozónové vrstvy jako ochrany před ultrafialovým zářením

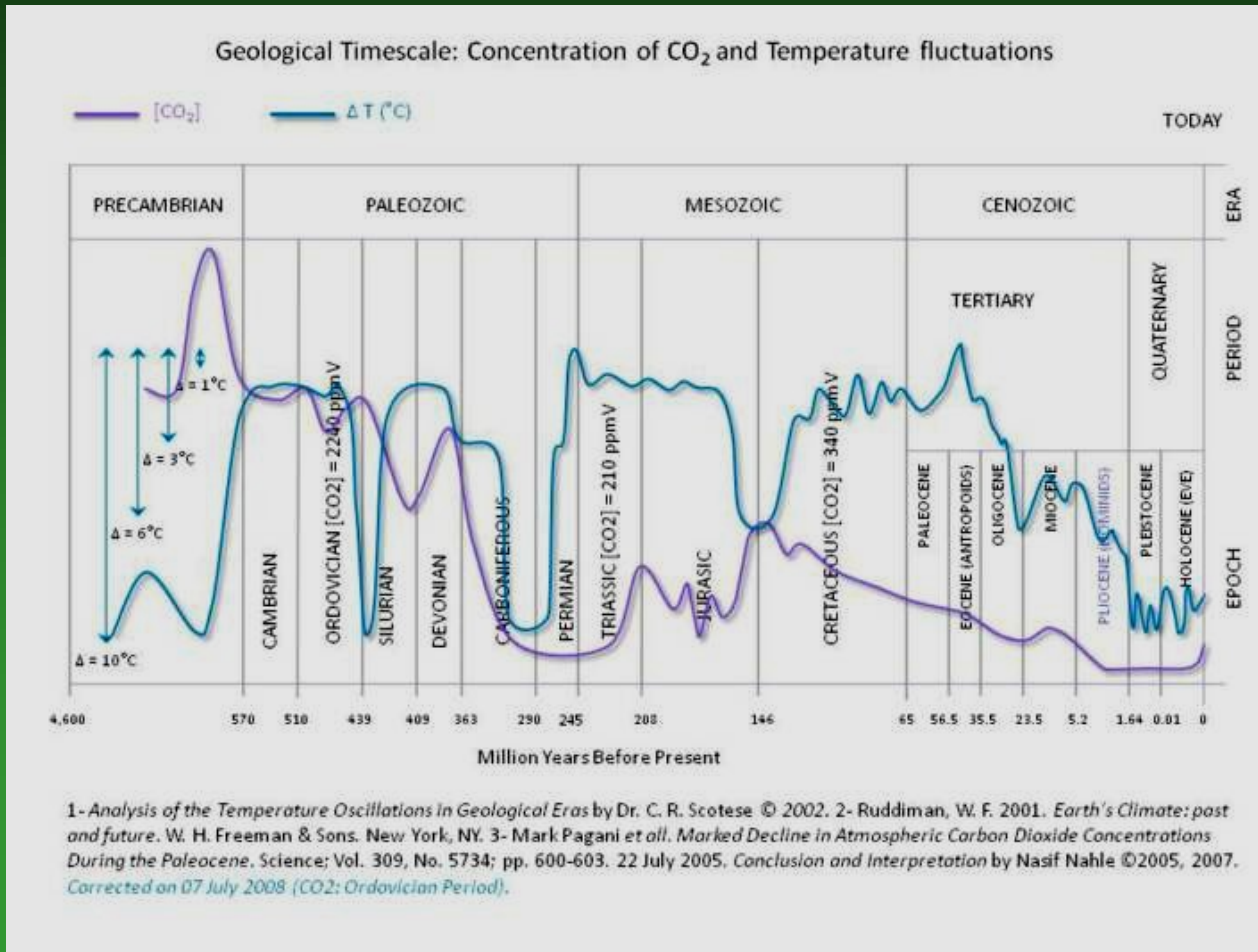
Ozón vznikl z O_2 elektrickými výboji v atmosféře při bouřích

Podmínky terestrializace

(3) Růst koncentrace atmosférického CO₂
=> vznik půd činností mikroorganismů

V kambriu a ordoviku ho bylo 18x víc než dnes !

- (i) Větší fotosyntéza = víc biomasy = víc živin po jejím rozkladu
- (ii) Kyselejší déšť = intenzivnější oxidace hornin
- (iii) Experimentálně prokázán vztah mezi aktivitou půdních organismů a vyšším CO₂, při jejich vyšší aktivitě – víc vody do půdy

Podmínky terestrializace

(4) Vlhké klima

vysoká koncentrace atmosférického CO₂ podmiňovala teplé klima; avšak na J pólu byl tehdy kontinent Gondwana

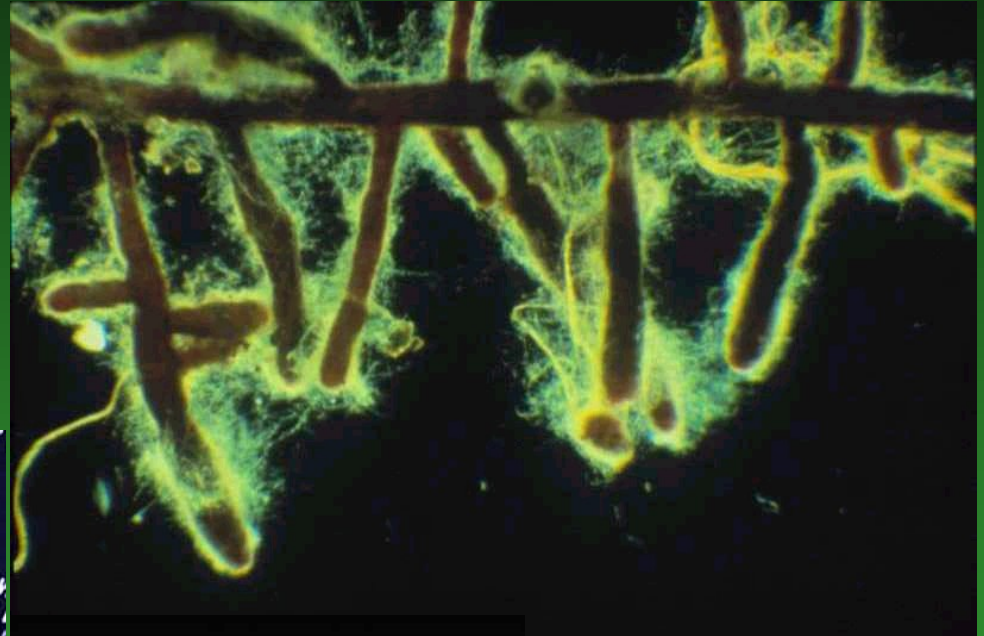
V okolí jižního polárního ledovce bylo mezi vlhkým a horkým pobřežím a chladným vnitrozemím Gondwany zřejmě monzunové klima

Dostatek srážek podporoval půdotvorbu a poskytoval vlhkost = ideální klima pro terestrializaci

Mykorrhiza podmínkou terestrializace ???

symbióza zelených řas a některých akvatických hub, snad oomycet mohla spustit terestrializaci (houba pomáhá rostlině k živinám na souši)

Taky lichenická forma symbiózy mohla přispět k půdotvorbě a tím také k terestrializaci

Fosilie permských lišejníků

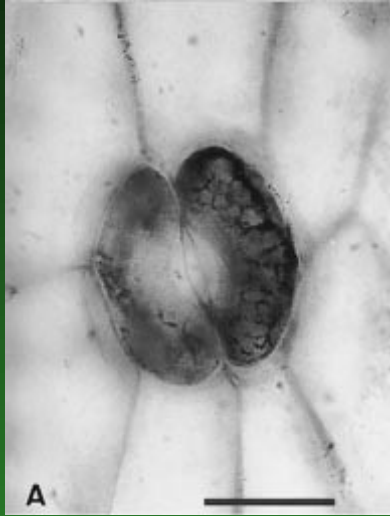

Recentní lišejník

První lišejníky již v permu před 400 mil. lety

Terrestrializace a polyploidie ???

Aglaophyton

50 μm

Horneophyton

Crassula

Umožnil vysoký obsah CO₂ tolerovat velké průduchy jinak nevýhodné a tím velikost buněk poskytla prostor pro výraznou polyploidizaci nebo aktivitu retrotranspozonů ???

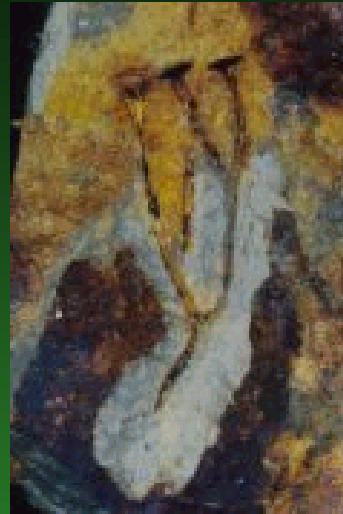
Kdy došlo k terestrializaci ?

Kdy došlo k terestrializaci ?

Nejstarší makrofosílie vyšších rostlin – ryniofytní rostlina

Cooksonia –
rozhraní střední - svrchní silur:

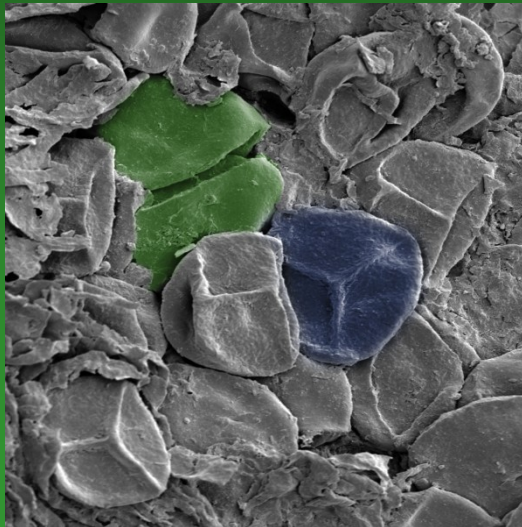
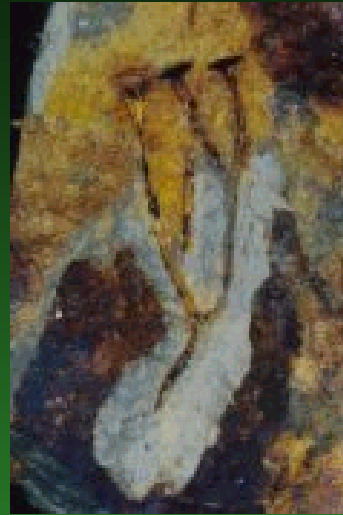
428 miliónů let

Kdy došlo k terestrializaci ?

Nejstarší makrofosílie vyšších rostlin – ryniofytní rostlina *Cooksonia* – rozhraní střední - svrchní silur:

428 miliónů let

Nejstarší mikrofosílie vyšších rostlin = tetrádní spóry z rozhraní spodní - svrchní ordovik:

470 miliónů let

A late Silurian sporangium. **Green:** A spore tetrad. **Blue:** A spore bearing a trilete mark – the Y-shaped scar. The spores are about 30-35 μm across

Kolonizace souše rostlinami

aneb

1. Co rostliny přechodem na souš získaly?
2. Jak se vyrovnaly s tím, co oproti vodním prostředí ztratily?

Co rostliny přechodem na souš získaly?

(1) přístup ke světlu

(2) přístup k efektivnímu využití CO₂

(3) větší diverzitu prostředí a opylovačů (ale i herbivorů a parazitů)

Co rostliny přechodem na souš ztratily?

(1) Ztratily oporu zajišťovanou vodním prostředím; tím byly vystaveny vlivům gravitace, větru, váze dešťové vody, sněhu, námraze ...

Co rostliny přechodem na souš ztratily?

(2) Byly vystaveny vysychání

(3) Nemohly přijímat živiny celým povrchem těla

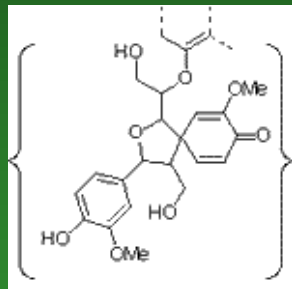
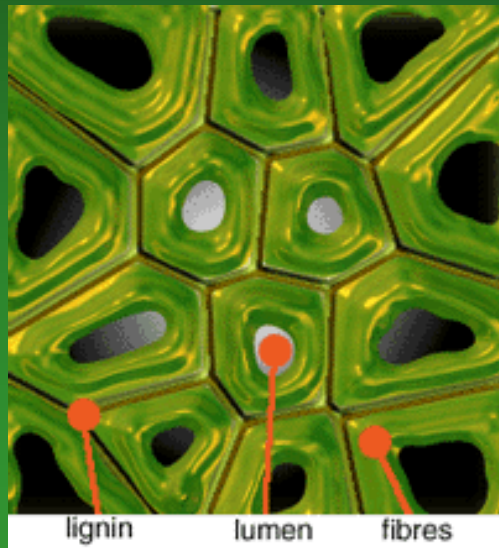

Jak se rostliny s podmínkami souše vyrovnaly

(1) Odolnost proti gravitaci, větru, sněhu, námraze,

Zvýšení konstrukční pevnosti:

(1a) lignin a jeho depozice v buněčných stěnách a tím tvorba oporných pletiv popř. i pletiv chránících před býložravci

Strukturní jednotka ligninu

Sklerenchymatické provazce v listu bromélie

Tyto tvoří podstatně jak stěnu živých buněk, tak „kostru“ odumřelých pletiv

Jak se rostliny s podmínkami souše vyrovnaly

(1) Odolnost proti gravitaci, větru, sněhu, námraze,

Zajišťuje dále:

(1b) fixace rostliny pomocí kořene, oddenku či úponků.

Jak se rostliny s podmínkami souše vyrovnaly

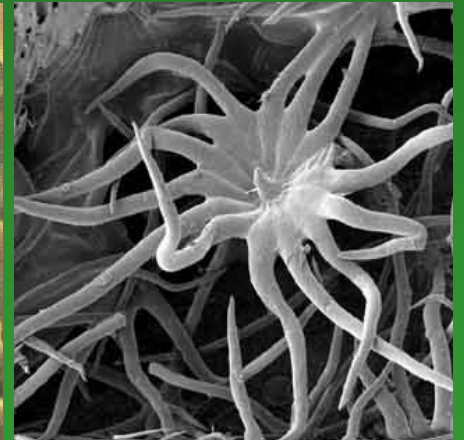
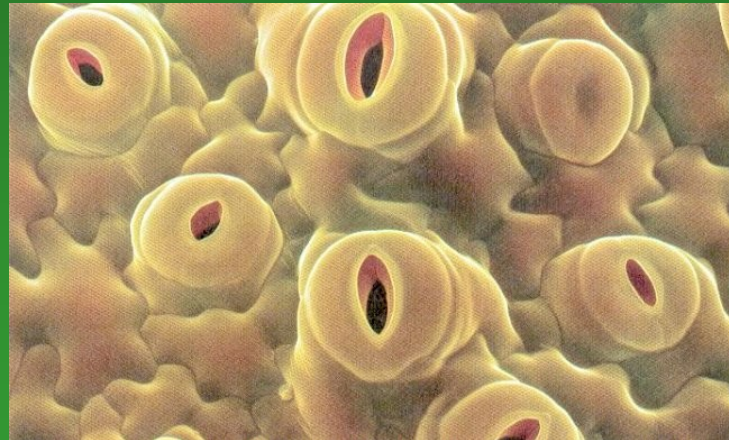
(2) ochrana před vysycháním způsobeným kontaktem rostliny se vzduchem.

Zajišťují ji:

(2a) kutikula (voskové biopolymery) a její deriváty (voskové šupiny)

(2b) regulovatelný dýchací aparát průduchy CO_2 / O_2

(2c) ochranné oděnění - trichomy

Jak se rostliny s podmínkami souše vyrovnaly

(2) ochrana před vysycháním

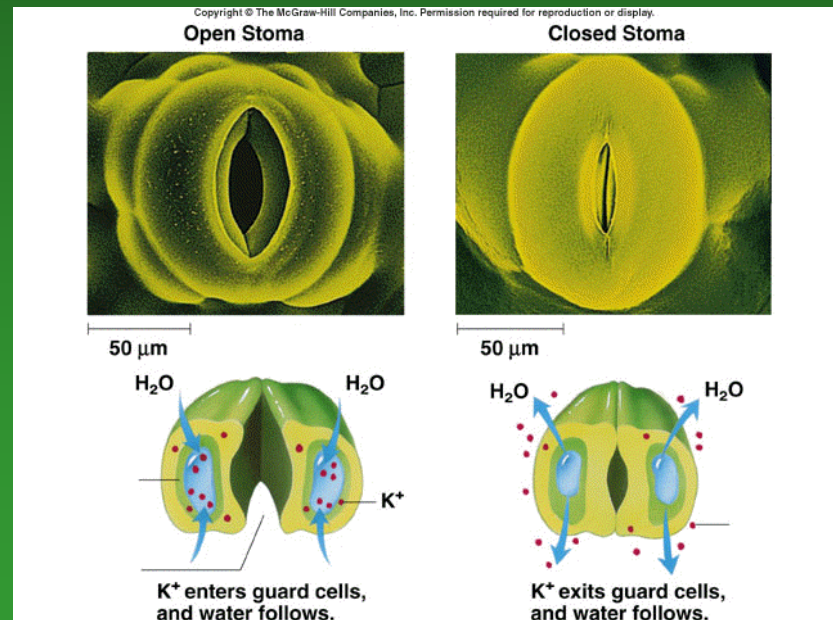
Průduchy:

nekomunikují s okolními buňkami přes plasmodesmy,

mají chloroplasty, zbytek pokožky nezelený

otvírání a zavírání pomocí turgoru

mechanismem protonové pumpy K^+ iontů

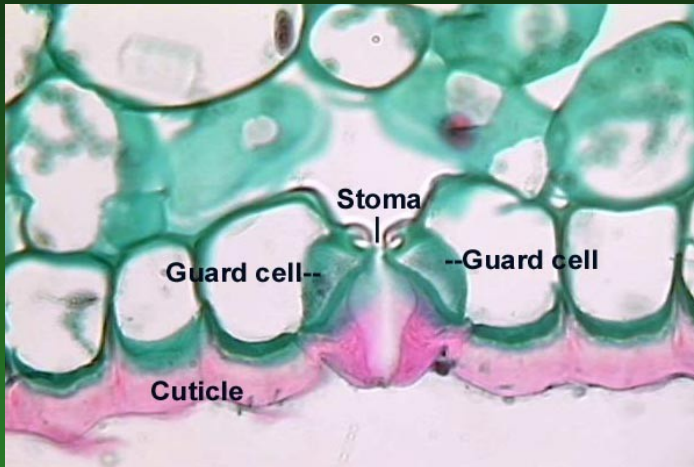

Jak se rostliny s podmínkami souše vyrovnaly

(2) ochrana před vysycháním

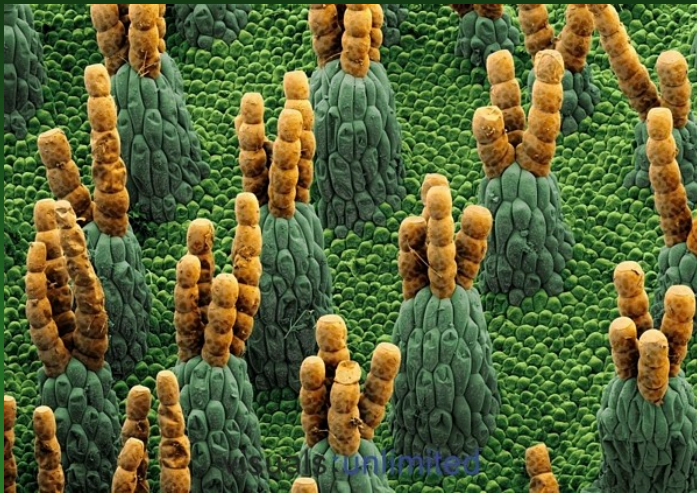
Kutikula

tenká vosková blanka bránící výparu z pokožkových buněk.
jsou v ní otvory nad průduchovou štěrbinou.

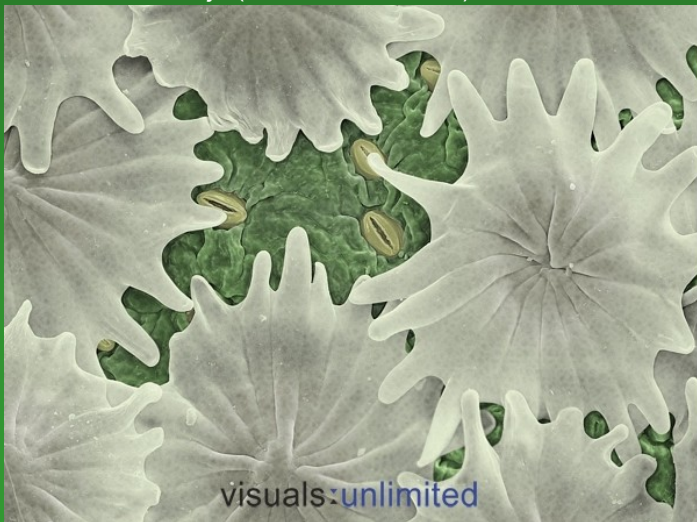

Jak se rostliny s podmínkami souše vyrovnaly

(2) ochrana před vysycháním **Trichomy** vytvářející vyšší vrstvu nepohyblivého vzduchu „boundary layer“ nad průduchy = adaptace snižující výpar

Povrch listu šalvěje (*Salvia*, *Lamiaceae*)

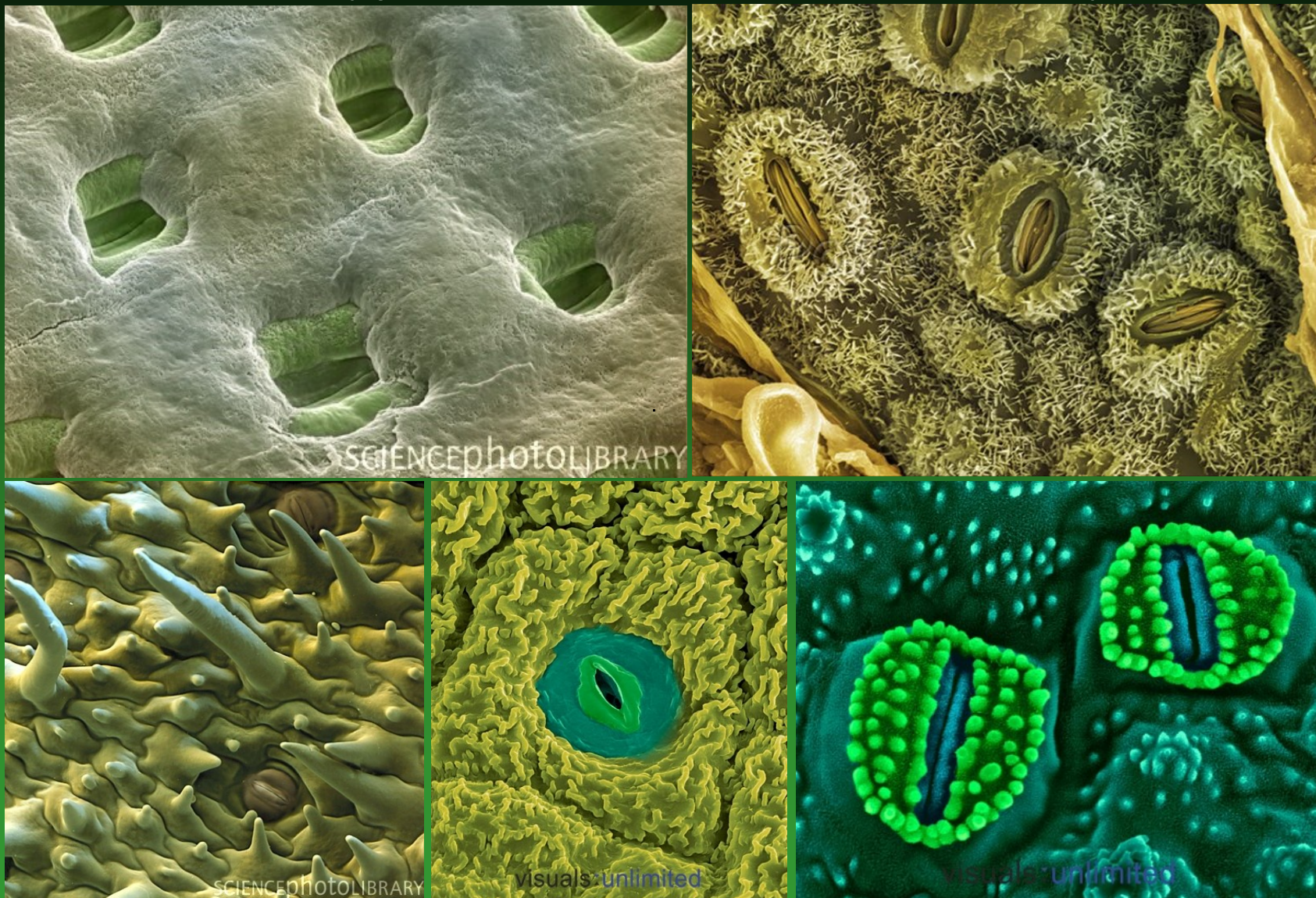

Povrch listu olivy (*Olea*, *Oleaceae*)

Povrch listu epifytické rostliny *Tillandsia* (*Bromeliaceae*)

Kutikula a průduchy jedle, dubu, opuncie, brukve a přesličky

Jak se rostliny s podmínkami souše vyrovnaly

(2) ochrana před vysycháním

V případě gametangií zajišťuje ochranu proti suchu:

(2d) obal z alespoň **jedné vrstvy buněk**, které se na tvorbě gamet ani na procesu oplození neúčastní;

Jak se rostliny s podmínkami souše vyrovnaly

(3) nutnost transportu látek přijímaných dále ve formě vodního roztoku z půdy

zajišťují

(3a) kořeny a kořenové vlášení (nemají kutikulu)

(3b) vodivá pletiva

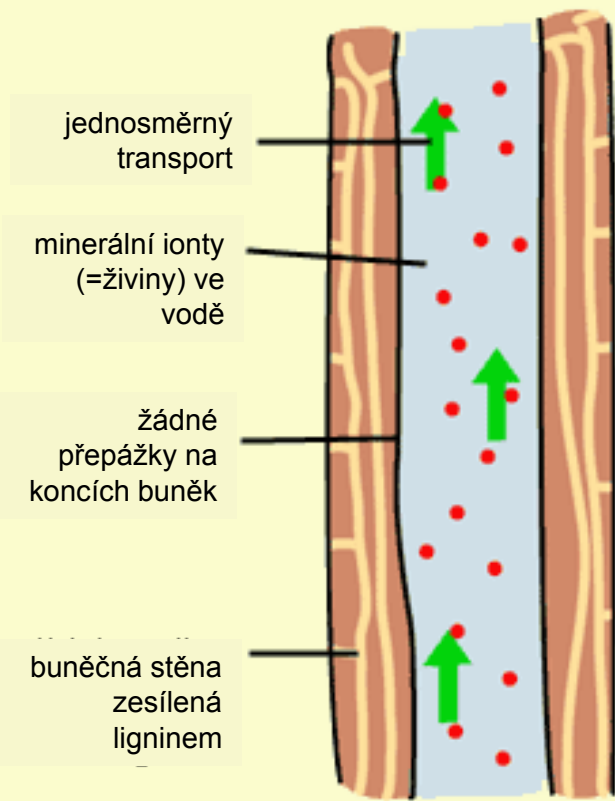
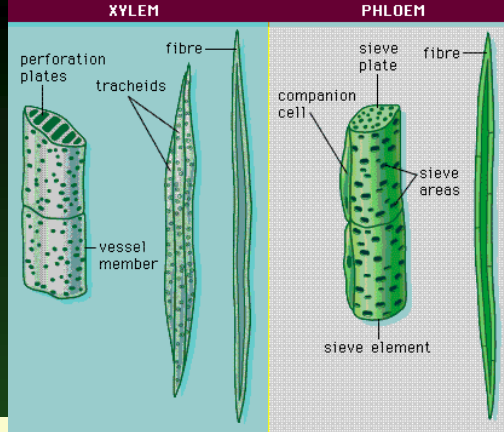

xylem - tracheida   intercelulára   xylem - trachea

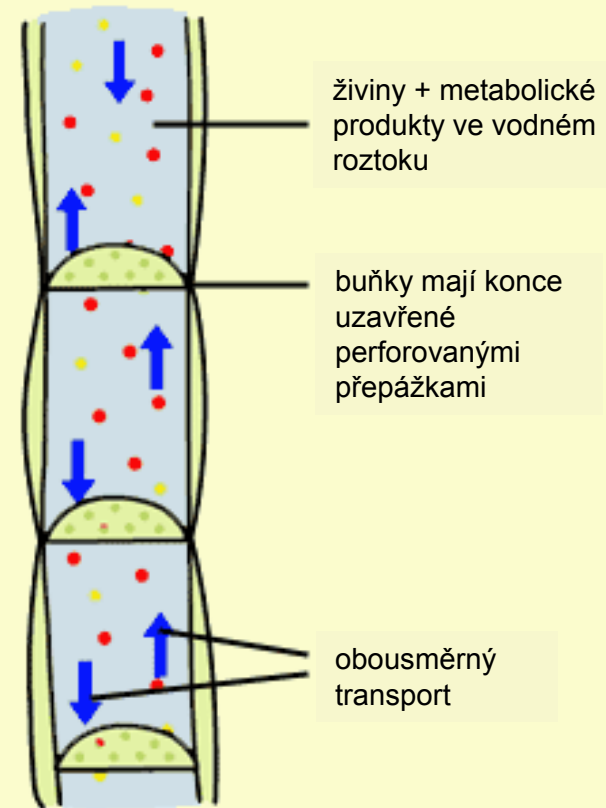

sklerenchym

floem

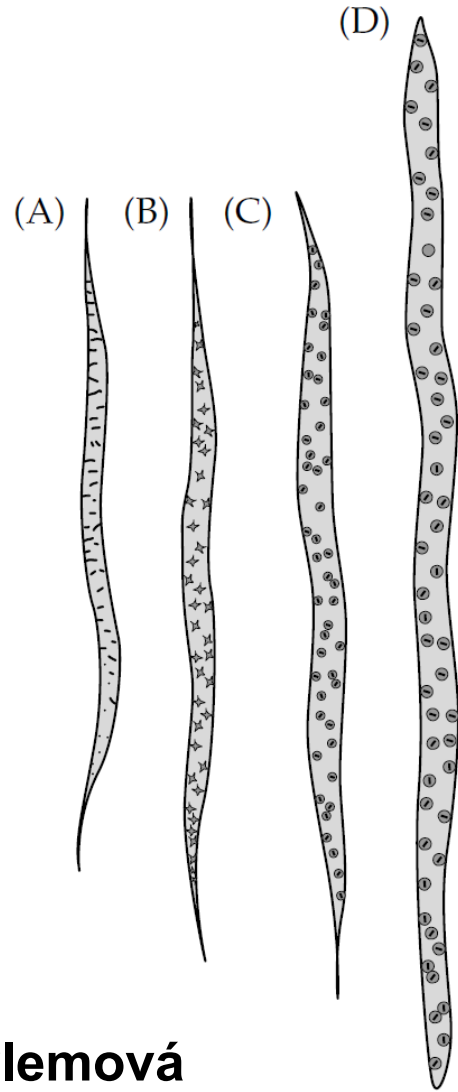

xylemová céva

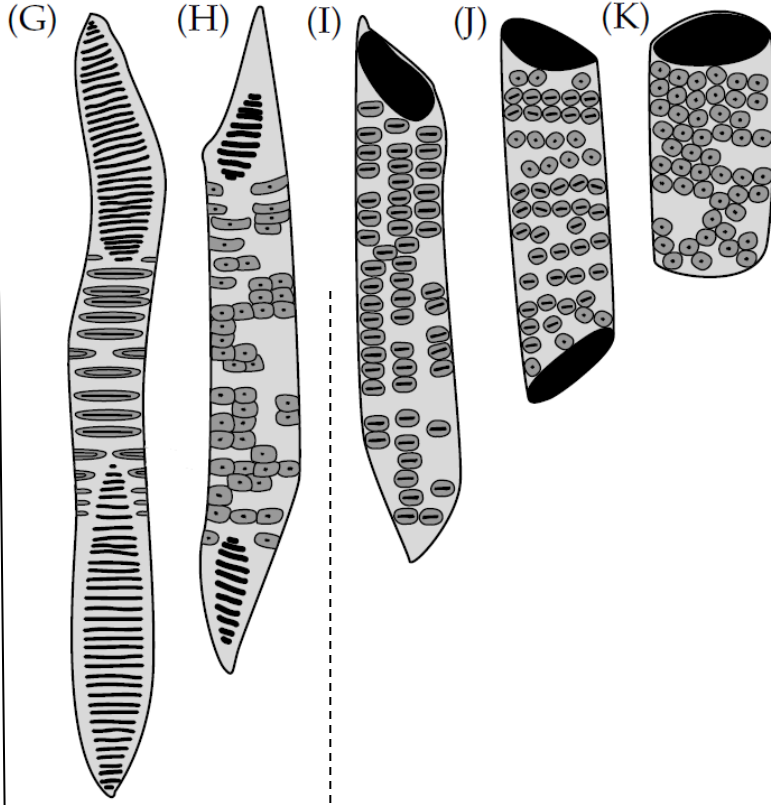
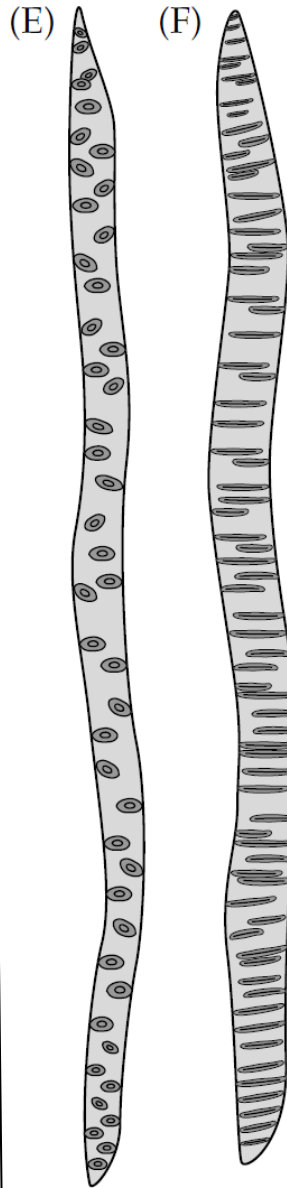

floemová sítkovice

Tracheidy

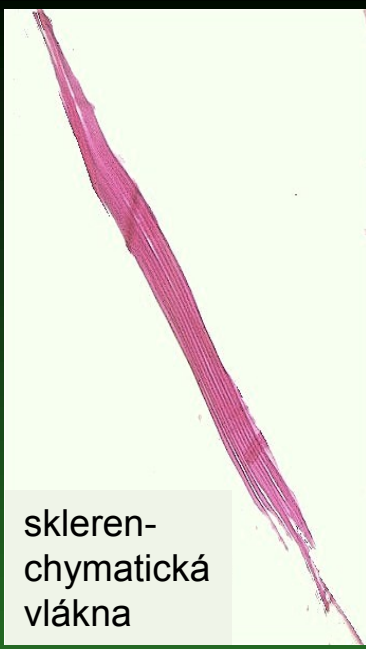
**Xylemová
sklerenchymatická
vlákna**

**schodovitě
perforované**

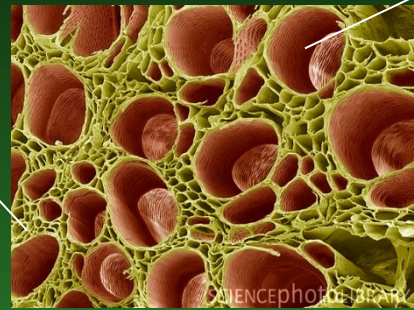
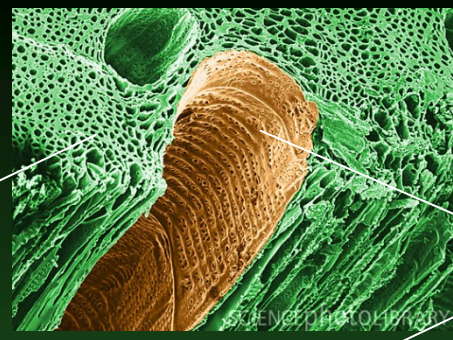
Tracheje

**široké s
jednoduchou
perforací**

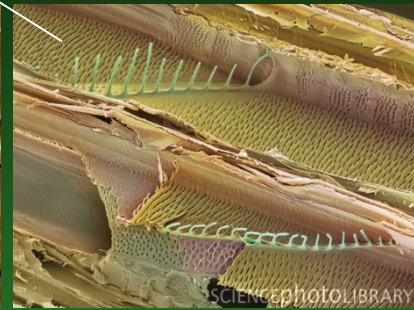
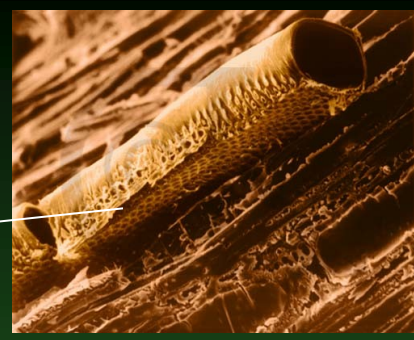

sklerenchymatická vlákna

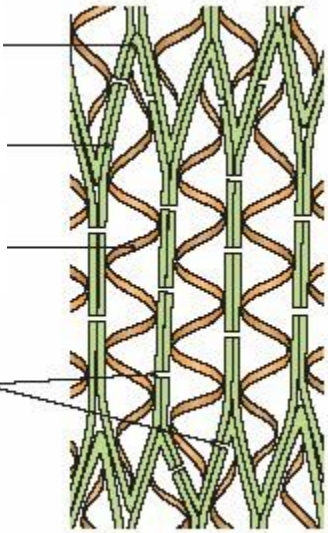
tracheidy

tracheje

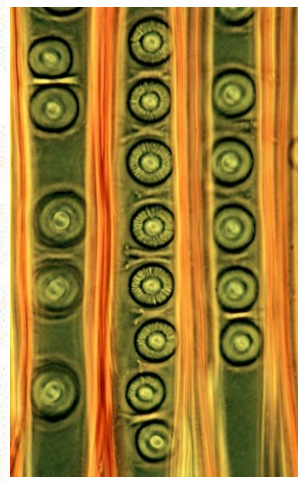

- zúžený uzavřený konec
- buněčná stěna
- spirální ligninové výztuhy
- otvory

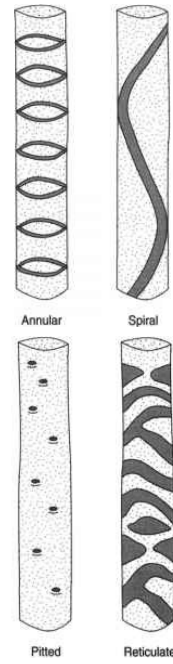

Tracheidy

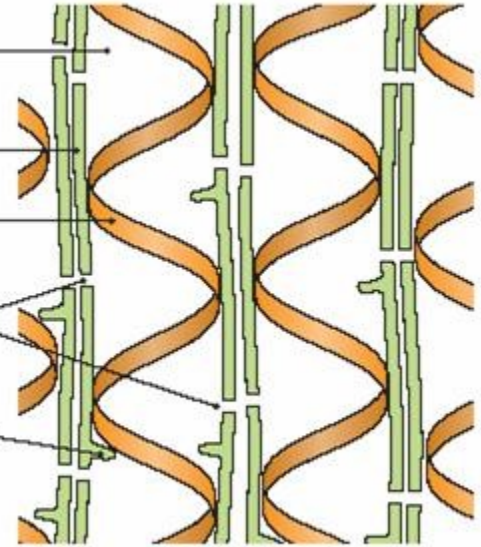
různé typy ligninových výztuh

tracheidy s dvůrkatými otvory u borovice

- prázdná dutina
- buněčná stěna
- spirální ligninové výztuhy
- otvory
- zbytky buněčných stěn před jejich rozrušením

Tracheje

Důsledek terestrializace je tak:

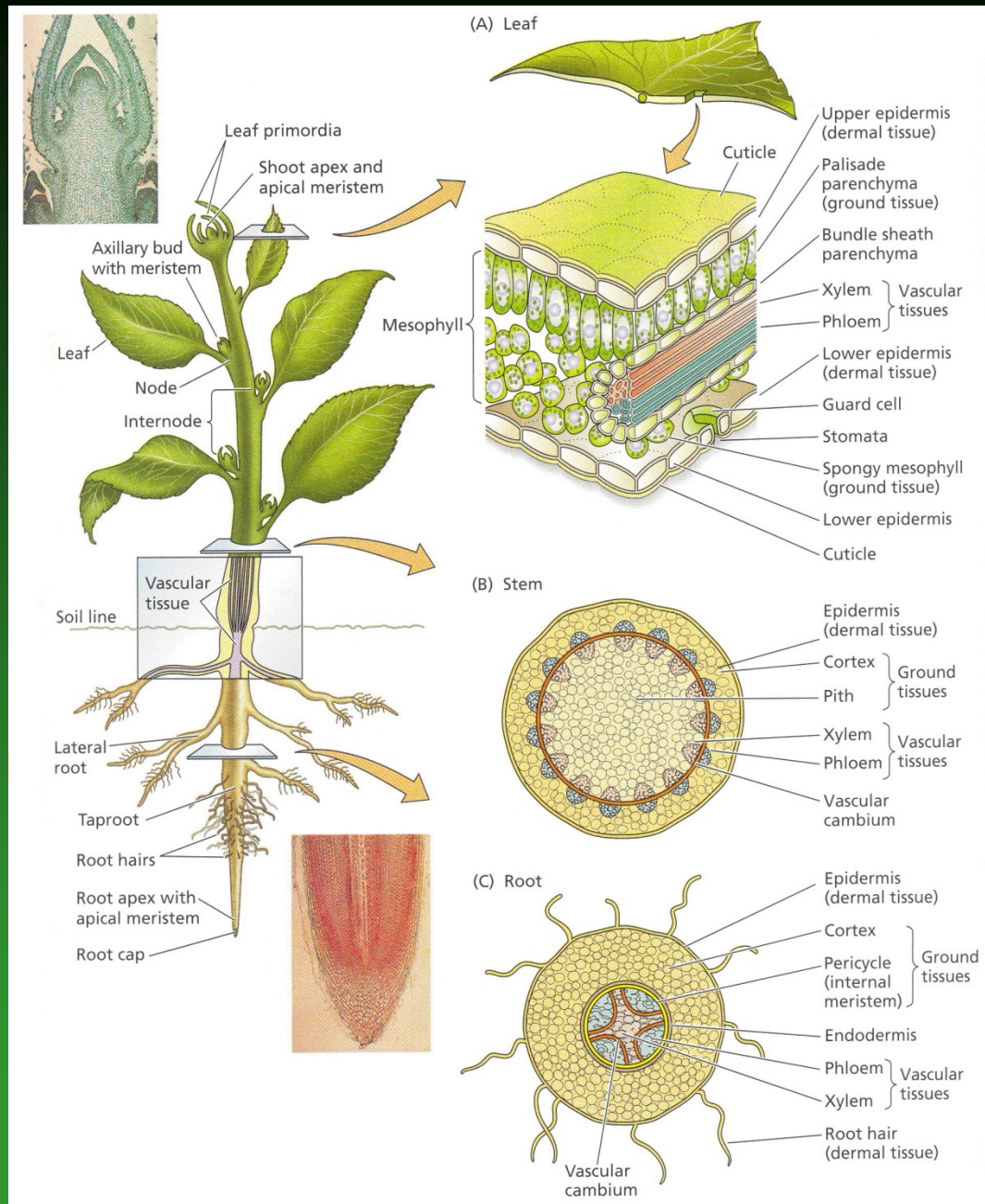
komplex apomorfii, tvořících funkční a tvarové členění těla (cormus) cévnatých rostlin na 3 základní orgány:

1. kořen,
2. stonek,
3. listy,

tvořené pravými pletivy

Bezcévnaté (mechorosty) mají stavbu jednodušší.

Proto vyšším rostlinám říkáme někdy *Cormophyta*

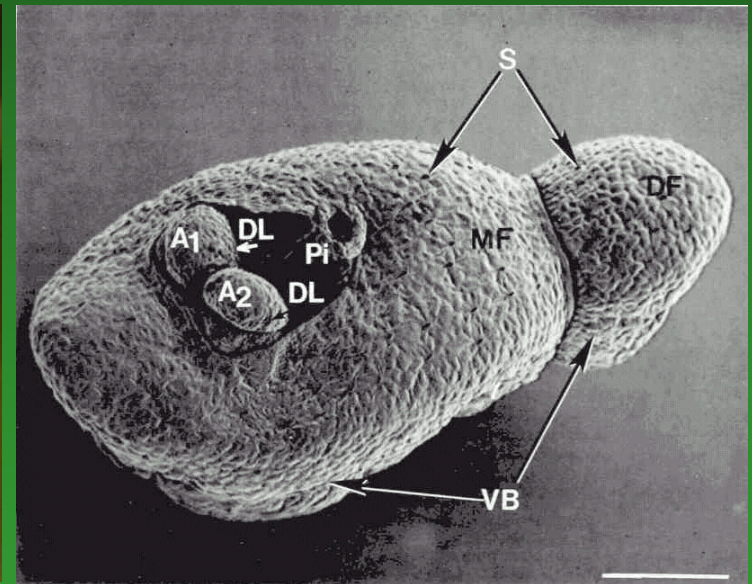
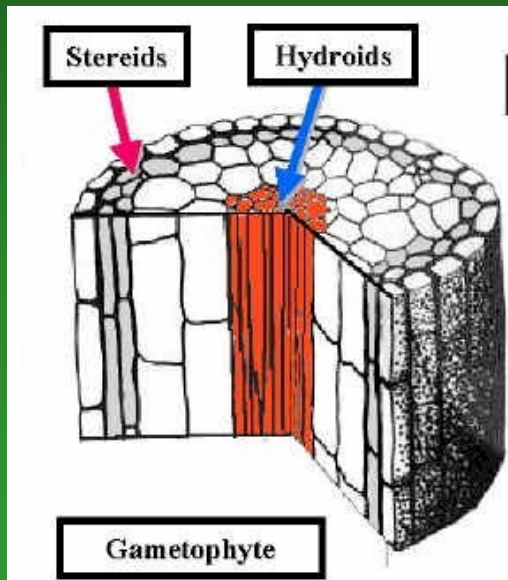

Vztah mezi velikostí, prostředím a vnitřní stavbou

Mechy: čím větší sporofyt, tím dokonalejší vodivé elementy.

Cévnaté rostliny s velmi redukovanou velikostí: redukce či ztráta cévních svazků, popř. dalších orgánů.

U některých okřehků (čeleď *Lemnaceae*, *Magnoliophyta*) tak došlo až k úplné ztrátě kořenů a cévních svazků u druhu *Wolffia* (1.5 mm), který je tvořen v nekvetoucím stavu polokulovitými tělísky téměř stejnotvarého pletiva.

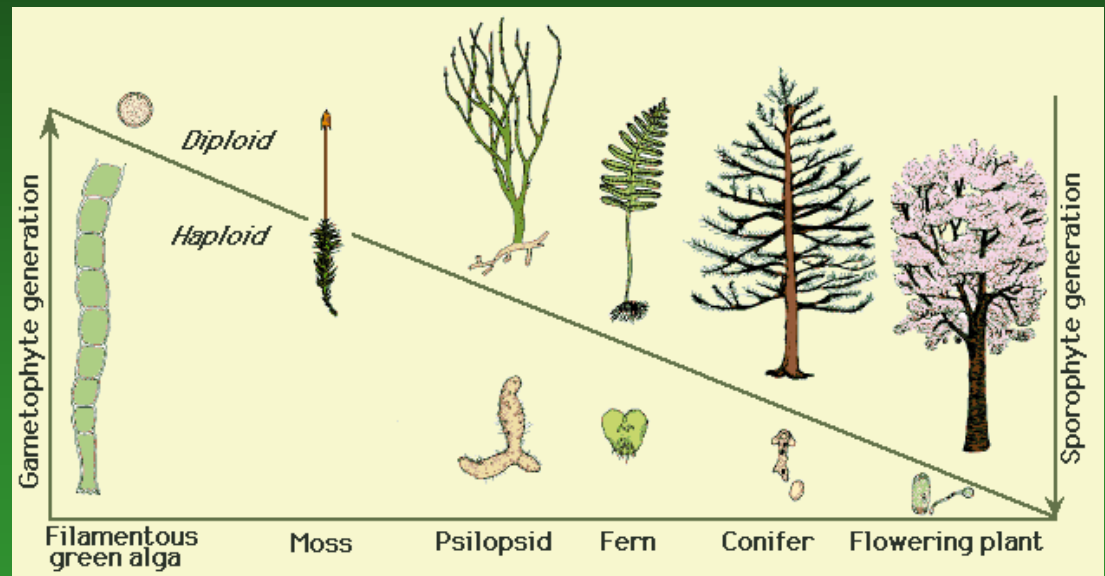
Gametofyt = pohlavní fáze rodozměny,

1. Finálním produktem pohlavní buňky (gamety), vznikající v pohlavních orgánech (gametangiích):

v archeconiích jediná vaječná buňka (oosféra);

v antheridiích obrvené spermatozoidy nebo nepohyblivé spermatické buňky

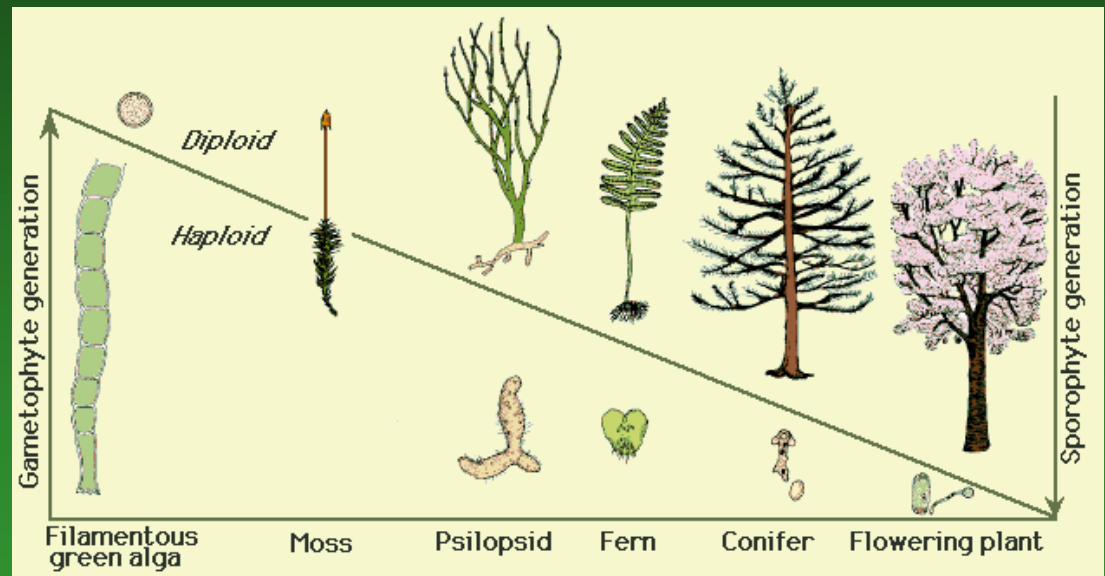
2. Jádra buněk gametofytu mají proti sporofytu poloviční obsah DNA v jádře, jsou haploidní (n).

Sporofyt = nepohlavní fáze rodozměny

1. Finálním produktem spory (u výtrusných vyšších rostlin) nebo vajíčka a pyl (u semenných vyšších rostlin).

2. Protože sporofyt vyrůstá ze zygoty, tj. buňky vzniklé splynutím haploidních gamet odlišného pohlaví, je fází diploidní ($2n$), má oproti gametofytu dvojnásobný obsah jaderné DNA.

Diploidní sporofyt ve sporangiích (výtrusnicích) produkuje haploidní spóry, jejichž vznik je provázen redukčním dělením (meiosou), čímž se ve finále úroveň vrací zpět k haploidnímu stavu a kruh rodozměny se uzavírá.

Spóra vers. semeno

V obou případech jde větší či menší tělíska tvořící klidové stadium rostlin odolné proti působení nepříznivých faktorů, umožňující tak přežívání rostlin v nepříznivých obdobích sezóny a zároveň je efektivním prostředkem šíření rostlin v prostoru.

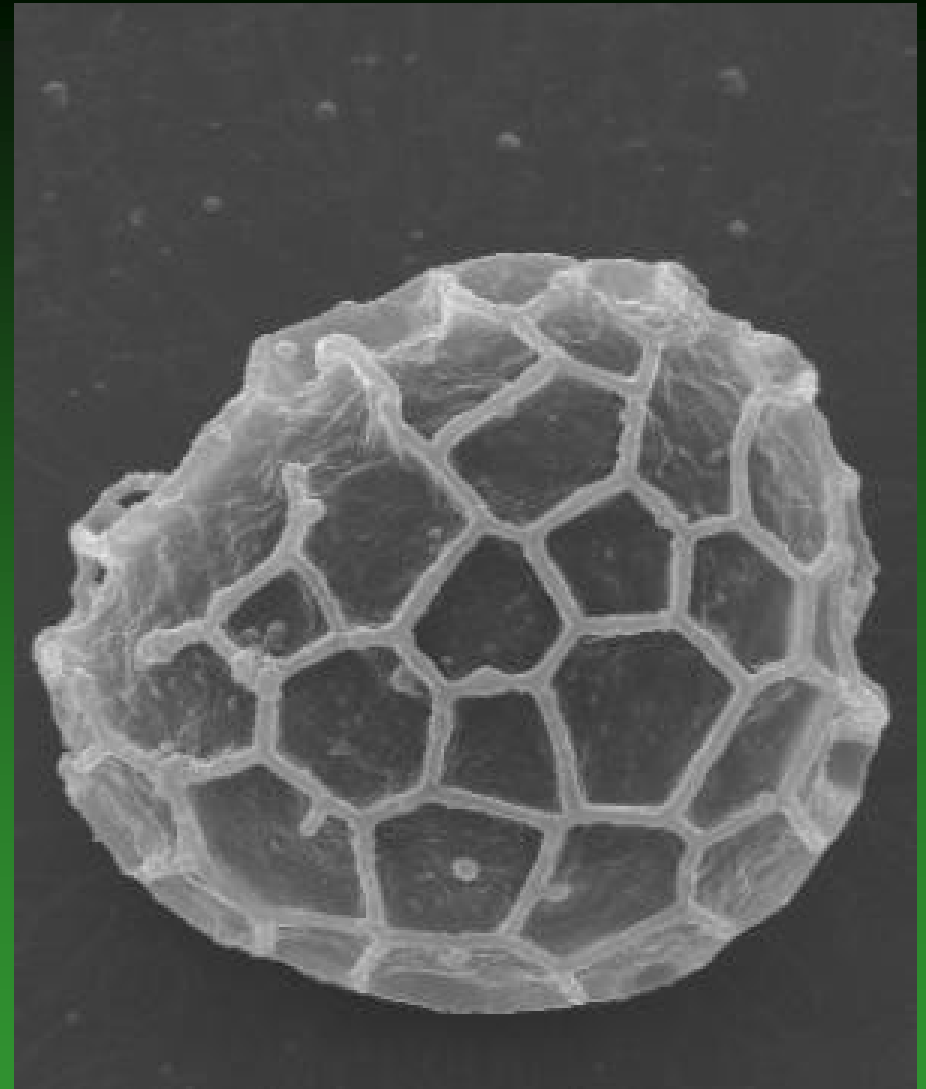
Spóra čili výtrus

jednobuněčné rozmnožovací tělísko

vzniklé meiotickým dělením v zárodečné vrstvě sporangia

Recentními výtrusnými vyššími rostlinami jsou

1. mechorosty *Marchantiophyta*
Bryophyta
Anthoceroophyta
2. plavuně *Lycopodiophyta*
3. kaprad'orosty *Monilophyta*

spóra *Lycopodium clavatum*

Semeno

mnohobuněčný rozmnožovací orgán

vzniklý z oplozeného vajíčka

na povrchu má osemení (testa)

uvnitř má živná pletiva (perisperm popř. endosperm) a zárodek (embryo).

Recentními semennými rostlinami jsou

4. nahosemenné a

5. krytosemenné.

